

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΙΖ΄ - ΣΥΝΟΔΟΣ Α΄

ΕΙΔΙΚΗ ΜΟΝΙΜΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ

Ε Κ Θ Ε Σ Η

ΤΗΣ ΥΠΟΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ΝΗΣΙΩΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΟΡΕΙΝΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΒΟΥΤΣΗ

ΑΘΗΝΑ 2016

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
I. Συγκρότηση – Σύνθεση - Αντικείμενο της Υποεπιτροπής Νησιωτικών και Ορεινών Περιοχών	5
II. Συνεδριάσεις της Υποεπιτροπής - Πρόσωπα που κλήθηκαν σε ακρόαση	7
III. . ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ	11
1. α. Αναπτυξιακές δυνατότητες και προοπτικές της νησιωτικής Ελλάδας. β. Συγκριτική μελέτη για την έμμεση φορολογία στην Ευρωπαϊκή Ένωση: «Η ειδική περίπτωση των μειωμένων συντελεστών Φ.Π.Α. στις νησιωτικές περιοχές» Εισηγητής: Δημήτριος Γάκης	13
2 Η κάλυψη των νησιωτικών περιφερειών και των ορεινών περιοχών από το δίκτυο του Εθνικού Κέντρου Άμεσης Βοήθειας (Ε.Κ.Α.Β.). Εισηγητής: Νικόλαος Ηγουμενίδης	25
3 Ζητήματα Νησιωτικής Πολιτικής. Εισηγητής: Νικόλαος Συρμαλένιος	31
4 Εισήγηση για τον αθλητισμό στις ορεινές και νησιωτικές περιοχές Εισηγητής: Ιωάννης Ανδριανός	37
5 Ενεργειακή επάρκεια στη νησιωτική χώρα Εισηγητής: Κωνσταντίνος Κατσίκης	39
6 Αναπτυξιακές δυνατότητες και προοπτικές των νησιωτικών περιοχών Εισηγητής: Αριστείδης Φωκάς	45
7 Ανάπτυξη σε ορεινές περιοχές Εισηγητές: Αικατερίνη Παπανάτσιου – Κωνσταντίνος Κοντογεώργος	49
IV. Έγκριση της Έκθεσης της Επιτροπής	55

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΙΖ΄ - ΣΥΝΟΔΟΣ Α΄

ΥΠΟΕΠΙΤΡΟΠΗ ΝΗΣΙΩΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΟΡΕΙΝΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ

της Ειδικής Μόνιμης Επιτροπής Περιφερειών

ΕΚΘΕΣΗ

ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΙΔΙΚΗ ΜΟΝΙΜΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ

**Ι. ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ – ΣΥΝΘΕΣΗ - ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΤΗΣ ΥΠΟΕΠΙΤΡΟΠΗΣ
ΝΗΣΙΩΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΟΡΕΙΝΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ**

Κατά την Α΄ Τακτική Σύνοδο της ΙΖ΄ Περιόδου, η Υποεπιτροπή Νησιωτικών και Ορεινών Περιοχών της Ειδικής Μόνιμης Επιτροπής Περιφερειών συνεστήθη, με την υπ΄ αριθμ. 15233/9828, από 2 Νοεμβρίου 2015, απόφαση του Προέδρου της Βουλής, κ. Νικολάου Βούτση.

Μέλη της Υποεπιτροπής ορίστηκαν οι Βουλευτές, κ.κ. Δημήτριος Γάκης, Νικόλαος Ηγουμενίδης, Νικόλαος Θηβαίος, Αλέξανδρος Μεικόπουλος, Κωνσταντίνος Μορφίδης, Γεώργιος Παπαηλιού, Αικατερίνη Παπανάτσιου, Δημήτριος Σεβαστάκης, Κωνσταντίνος Σέλτσας, Νικόλαος Συρμαλένιος, Ιωάννης Ανδριανός, Κωνσταντίνος Βλάσης, Γεώργιος Γεωργαντάς, Κωνσταντίνος Κατσαφάδος, Κωνσταντίνος Κοντογεώργος, Παναγιώτης Ηλιόπουλος, Βασίλειος Κεγκέρογλου, Ιωάννης Δελής, Ιλχάν Αχμέτ, Νικόλαος Νικολόπουλος και Αριστείδης Φωκάς.

Ο Βουλευτής, κ. Νικόλαος Νικολόπουλος, ο οποίος μετείχε στην αρχική σύνθεση της Υποεπιτροπής, αντικαταστάθηκε από τον Βουλευτή, κ. Κωνσταντίνο Κατσίκη, σύμφωνα με την υπ΄ αριθμ. 17340/11330, από 1 Δεκεμβρίου 2015, απόφαση του Προέδρου της Βουλής.

Αντικείμενο της Υποεπιτροπής Νησιωτικών και Ορεινών Περιοχών, σύμφωνα με το άρθρο 43 Α του Κανονισμού της Βουλής, είναι «η μελέτη των προβλημάτων των περιοχών αυτών, η υποβολή προτάσεων για τη βιώσιμη οικονομική τους ανάπτυξη, την προστασία του οικιστικού και φυσικού περιβάλλοντος και τη διατήρηση και προβολή της πολιτιστικής παράδοσης, η παρακολούθηση των κανονιστικών πράξεων του κοινού νομοθέτη και της διοίκησης για την εναρμόνισή τους με τις ιδιαιτερότητες των νησιωτικών και ορεινών περιοχών και, ειδικότερα, η επεξεργασία και διατύπωση προτάσεων για την αντιμετώπιση των μόνιμων μειονεκτημάτων στα δίκτυα των

συγκοινωνιών, της ενέργειας, της ύδρευσης και των στερεών και υγρών αποβλήτων, την ανάπτυξη και την ανταγωνιστικότητα των μικρών και των οικογενειακών επιχειρήσεων, των προβλημάτων υγείας, εκπαίδευσης, του πρωτογενούς και του δευτερογενούς τομέα ανάπτυξης και του τουρισμού.»

Η Υποεπιτροπή Νησιωτικών και Ορεινών Περιοχών πραγματοποίησε οκτώ (8) συνεδριάσεις, συνολικής διάρκειας περίπου δεκαεννέα (19) ωρών.

II. ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΥΠΟΕΠΙΤΡΟΠΗΣ - ΠΡΟΣΩΠΑ ΠΟΥ ΚΛΗΘΗΚΑΝ ΣΕ ΑΚΡΟΑΣΗ

1. Συνεδρίαση της 26ης Νοεμβρίου 2015

Θέμα ημερήσιας διάταξης:

1. Προγραμματισμός των εργασιών της Υποεπιτροπής.
2. Η κάλυψη των νησιωτικών περιφερειών και των ορεινών περιοχών από το δίκτυο του Εθνικού Κέντρου Άμεσης Βοήθειας (Ε.Κ.Α.Β.).

Τα μέλη της Υποεπιτροπής ενημέρωσαν ο Αναπληρωτής Υπουργός Υγείας, κ. Παύλος Πολάκης, ο Πρόεδρος του Εθνικού Κέντρου Άμεσης Βοήθειας (Ε.Κ.Α.Β.), κ. Κωνσταντίνος Καρακατσιανόπουλος και η Διευθύντρια του Εθνικού Συστήματος Υγείας (Ε.Σ.Υ.), κυρία Χαρά Κωτούλα.

2. Συνεδρίαση της 16ης Δεκεμβρίου 2015

Θέμα ημερήσιας διάταξης:

Συζήτηση επί της 4ης ενδιάμεσης Έκθεσης «Συγκριτική μελέτη για την έμμεση φορολογία στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Η ειδική περίπτωση των μειωμένων συντελεστών Φ.Π.Α. στις νησιωτικές περιοχές», που συνέταξε το Γραφείο του Προϋπολογισμού του Κράτους στη Βουλή.

Τα μέλη της Υποεπιτροπής ενημέρωσαν ο Αναπληρωτής Υπουργός Οικονομικών, κ. Τρύφων Αλεξιάδης, ο Καθηγητής, κ. Παναγιώτης Λιαργκόβας, Επικεφαλής του Γραφείου του Προϋπολογισμού του Κράτους στη Βουλή, καθώς και μέλη της Επιστημονικής Επιτροπής του Γραφείου του Προϋπολογισμού.

3. Συνεδρίαση της 21ης Ιανουαρίου 2016

Θέμα ημερήσιας διάταξης:

Αναπτυξιακές δυνατότητες και προοπτικές των νησιωτικών και ορεινών περιοχών.

Τα μέλη της Υποεπιτροπής ενημέρωσε ο Αναπληρωτής Γενικός Γραμματέας του Υπουργείου Οικονομίας, Ανάπτυξης και Τουρισμού, κ. Γεράσιμος Ζαχαράτος, καθώς και ο Πρόεδρος του Δ.Σ. του Επιμελητηριακού Ομίλου Ανάπτυξης Ελληνικών Νησιών (Ε.Ο.Α.Ε.Ν.), κ. Θρασύβουλος Καλογρίδης, ο Πρόεδρος του Δ.Σ. του Ελληνικού Δικτύου Μικρών Νησιών, κ. Ελευθέριος Κεχαγιόγλου, η Δήμαρχος Κάσου, κυρία Μαρία Τσανάκη, ο Πρόεδρος του Δικτύου Νησιωτικών Επιμελητηρίων Ε.Ε. (Insuleur) και Πρόεδρος του Επαγγελματικού Επιμελητηρίου Πειραιώς, κ. Γεώργιος Μπενέτος και ο

Πρόεδρος του Επιμελητηρίου Λευκάδας, κ. Σωτήριος Σκιαδαρέσης, Μέλος του Δ.Σ. του Επιμελητηριακού Ομίλου Ανάπτυξης Ελληνικών Νησιών.

4. Συνεδρίαση της 9ης Μαρτίου 2016

Θέμα ημερήσιας διάταξης:

Αναπτυξιακές δυνατότητες και προοπτικές των νησιωτικών και ορεινών περιοχών.

Τα μέλη της Υποεπιτροπής ενημέρωσαν ο Υπουργός Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, κ. Ευάγγελος Αποστόλου, ο Γενικός Γραμματέας Τουριστικής Πολιτικής και Ανάπτυξης του Υπουργείου Οικονομίας, Ανάπτυξης και Τουρισμού, κ. Γεώργιος Τζιάλλας, καθώς και οι κ.κ. Γεώργιος Αμανατίδης, Γενικός Διευθυντής της Αναπτυξιακής Δυτικής Μακεδονίας Α.Ε. (ΑΝΚΟ), Διονύσιος Βαλασσάς, Διευθυντής του Αγροτικού Συνεταιρισμού Ζαγοράς Πηλίου και Θεόδωρος Χονδρός, Πρόεδρος της Ένωσης Ξενοδόχων Ευρυτανίας.

5. Συνεδρίαση της 20ής Απριλίου 2016

Θέμα ημερήσιας διάταξης:

Ζητήματα Νησιωτικής Πολιτικής.

Τα μέλη της Υποεπιτροπής ενημέρωσαν ο Γενικός Γραμματέας Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής του Υπουργείου Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής, κ. Ιωάννης Γιαννέλης και ο Πρόεδρος του Διοικητικού Συμβουλίου του Ελληνικού Δικτύου Μικρών Νησιών (Ε.Δ.Μ.Ν.), κ. Ελευθέριος Κεχαγιόγλου.

6. Συνεδρίαση της 31ης Μαΐου 2016

Θέμα ημερήσιας διάταξης:

Ζητήματα επάρκειας ισχύος των νησιών κατά τη θερινή περίοδο και θέματα στρατηγικής της Δημόσιας Επιχείρησης Ηλεκτρισμού (Δ.Ε.Η.) στη νησιωτική χώρα.

Τα μέλη της Υποεπιτροπής ενημέρωσαν ο Γενικός Γραμματέας Ενέργειας και Ορυκτών Πρώτων Υλών του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας, κ. Μιχαήλ Βερροϊόπουλος, ο Πρόεδρος και Διευθύνων Σύμβουλος της Δημόσιας Επιχείρησης Ηλεκτρισμού (Δ.Ε.Η.), κ. Εμμανουήλ Παναγιωτάκης και ο Γενικός Διευθυντής Παραγωγής της Δ.Ε.Η., κ. Ιωάννης Κοπανάκης.

7. Συνεδρίαση της 22ας Ιουνίου 2016

Θέμα ημερήσιας διάταξης:

Αθλητική ανάπτυξη και υποδομές στις Περιφέρειες Βορείου Αιγαίου, Νοτίου Αιγαίου και Ιονίων Νήσων.

Την Επιτροπή ενημέρωσαν ο Υφυπουργός Πολιτισμού και Αθλητισμού, κ. Χαράλαμπος – Σταύρος Κοντονής, ο Γενικός Γραμματέας Αθλητισμού του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού, κ. Ιούλιος Συναδινός, ο Γενικός Διευθυντής των Island Games της Ρόδου, κ. Τάκης Μιχαηλίδης, ο Πρόεδρος της Αθλητικής Γυμναστικής Ένωσης Ζακύνθου (Α.Γ.Ε.Ζ.), κ. Γεώργιος Μάργαρης, ο Πρόεδρος της Ζ.Α.Ο.Α., κ. Διονύσιος Μήλεσης, ο Πρόεδρος της Ένωσης Ποδοσφαιρικών Σωματείων Ζακύνθου (Ε.Π.Σ. Ζακύνθου), κ. Λεωνίδα Μαλιούφας, ο Πρόεδρος του Αθλητικού Ναυτικού Ομίλου Ζακύνθου, κ. Ιωάννης Κούτσης και ο Αντιπρόεδρος του Αθλητικού Ναυτικού Ομίλου Ζακύνθου, κ. Διονύσιος Λογοθέτης.

8. Συνεδρίαση της 21ης Σεπτεμβρίου 2016

Θέμα ημερήσιας διάταξης:

Συζήτηση επί των Εισηγήσεων που θα συμπεριληφθούν στην Έκθεση της Υποεπιτροπής και έγκριση της Έκθεσης.

III. ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ

- 1. α. Αναπτυξιακές δυνατότητες και προοπτικές της νησιωτικής Ελλάδας.**
β. Συγκριτική μελέτη για την έμμεση φορολογία στην Ευρωπαϊκή Ένωση:
«Η ειδική περίπτωση των μειωμένων συντελεστών Φ.Π.Α. στις νησιωτικές περιοχές»

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ: ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΓΑΚΗΣ – ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

Εισαγωγή

Η Υποεπιτροπή Νησιωτικών και Ορεινών Περιοχών της Ειδικής Μόνιμης Επιτροπής Περιφερειών της Βουλής παίζει σημαντικό ρόλο, τόσο στην παρακολούθηση και την ενημέρωση της Βουλής όσο και στη μελέτη των προβλημάτων των περιοχών αυτών, καθώς και στην επεξεργασία και την υποβολή προτάσεων για τη βιώσιμη οικονομική τους ανάπτυξη.

Με κοινοβουλευτικές δραστηριότητες, που σκοπό έχουν τη διεύρυνση των πεδίων επικοινωνίας και ανταλλαγής τεχνογνωσίας, ώστε να οδηγηθούμε τεκμηριωμένα σε σχέδια ανάπτυξης, κοινωνικής και οικονομικής βιωσιμότητας στις περιφέρειες με ιδιαίτερα – μοναδικά – γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά, όπως είναι οι ορεινοί όγκοι και τα νησιά μας. Για να συνδράμουμε θεσμικά στην αντιμετώπιση των μειονεκτημάτων και την εξάλειψη των ανισοτήτων στις περιοχές αυτές σε υποδομές, στις συγκοινωνίες, σε θέματα υγείας, εκπαίδευσης, στον πρωτογενή και στον δευτερογενή τομέα της οικονομίας, στις ιδιαιτερότητες της τουριστικής ανάπτυξης στα μικρά νησιά και στις ορεινές περιοχές.

A. Αναπτυξιακές και θεσμικές πρωτοβουλίες της Υποεπιτροπής για τις νησιωτικές και ορεινές περιοχές της Ελλάδας

Σε αυτό το πλαίσιο, στις προτεραιότητες της Υποεπιτροπής Νησιωτικών και Ορεινών Περιοχών της Βουλής, τέθηκε η αξιοποίηση και η ενσωμάτωση στην κοινοβουλευτική διαδικασία της επιστημονικής γνώσης και των αποτελεσμάτων αναλυτικών ερευνητικών εργασιών από φορείς και οργανισμούς που ασχολούνται με θέματα που αφορούν την οικονομική πολιτική, την περιφερειακή ανάπτυξη και την κοινωνική συνοχή.

Η μελέτη και η συζήτηση προβλημάτων των ευαίσθητων νησιωτικών και ορεινών περιοχών με την ειδική επιστημονική στήριξη σε κοινοβουλευτικό επίπεδο αποτελεί σημαντικό παράγοντα των δραστηριοτήτων της Υποεπιτροπής, για την επεξεργασία και την υποβολή προτάσεων για τη βιώσιμη οικονομική τους ανάπτυξη.

Έτσι, η συζήτηση για τα θέματα αναπτυξιακής στρατηγικής για την οικονομία, θα μπορεί, πέρα από τον τυπικό της ρόλο, να παίξει ένα πιο ουσιαστικό – θεσμικό – ρόλο στο πλαίσιο του δημόσιου διαλόγου για τα οικονομικά και κοινωνικά ζητήματα της νησιωτικής και ορεινής Ελλάδας στην πολύ κρίσιμη περίοδο που διανύουμε.

Η συνέργεια αυτή μπορεί να βοηθήσει το έργο των Βουλευτών στη διασταύρωση στοιχείων και στην εκτίμηση οικονομικών και άλλων δεδομένων για τη διατύπωση προτάσεων σε τομείς με συγκριτικά πλεονεκτήματα για τις νησιωτικές και ορεινές περιοχές, όπως είναι ο τουρισμός. Προτάσεις που θα συνεισφέρουν σε δράσεις και νομοθετήματα που στοχεύουν στην ενδυνάμωση της κοινωνικής συνοχής, ανοίγουν το δρόμο για επενδύσεις και οδηγούν σε βελτίωση του οικονομικού και επιχειρηματικού κλίματος.

Στο παραπάνω πλαίσιο, ειδικότερα, για τις νησιωτικές περιοχές, τίθεται ο στόχος της δημιουργίας ενός «χάρτη ανάπτυξης» για τα ελληνικά νησιά, η εκπόνηση ενός ολοκληρωμένου σχεδίου-μοντέλου, που στηρίζει καινοτόμες δράσεις και πρωτοβουλίες, που θα διαμορφώσουν ένα σταθερό οικονομικό και κοινωνικό περιβάλλον, προϋπόθεση για τη βιώσιμη ανάπτυξη στις νησιωτικές και παράκτιες περιοχές. Με άξονα τις συνταγματικές και ευρωπαϊκές επιταγές – τα θεσμικά «εργαλεία» - για τη στήριξη της «νησιωτικότητας» και της «ορεινότητας»¹, που αναφέρουν ρητά ότι τόσο σε Εθνικό, όσο και σε Ευρωπαϊκό (Ε.Ε.) επίπεδο, πρέπει να προωθείται η οικονομική, κοινωνική και εδαφική συνοχή, ιδιαίτερα των νησιωτικών, διασυννοριακών και ορεινών περιοχών, που πλήττονται από σοβαρά και μόνιμα φυσικά και δημογραφικά προβλήματα. Όλα τα παραπάνω θα επιτευχθούν με την ενεργοποίηση της αναγκαιότητας - σύγχρονης - νέας προσέγγισης στην άσκηση νησιωτικής πολιτικής και την έγκαιρη υιοθέτηση ρεαλιστικών, μεσοπρόθεσμων και στρατηγικών αναπτυξιακών επιλογών.

---

¹ Άρθρο 101 του Συντάγματος της Ελλάδας (Διοικητική αποκέντρωση): «4. Ο κοινός νομοθέτης και η Διοίκηση, όταν δρουν κανονιστικά, υποχρεούνται να λαμβάνουν υπόψη τις ιδιαίτερες συνθήκες των νησιωτικών και ορεινών περιοχών, μεριμνώντας για την ανάπτυξή τους».

Άρθρο 174 (πρώην άρθρο 158 της ΣΕΚ) της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2012/C 326/01): «Η Ένωση, προκειμένου να προαχθεί η αρμονική ανάπτυξη του συνόλου της, αναπτύσσει και εξακολουθεί τη δράση της με σκοπό την ενίσχυση της οικονομικής, κοινωνικής και εδαφικής της συνοχής. Η Ένωση αποσκοπεί, ιδιαίτερα, στη μείωση των διαφορών μεταξύ των επιπέδων ανάπτυξης των διαφόρων περιοχών και στη μείωση της καθυστέρησης των πλέον μειονεκτικών περιοχών. Μεταξύ των εν λόγω περιοχών, δίδεται ιδιαίτερη προσοχή στις αγροτικές περιοχές, τις περιοχές που συντελείται βιομηχανική μετάβαση και τις περιοχές που πλήττονται από σοβαρά και μόνιμα φυσικά ή δημογραφικά προβλήματα, όπως οι υπερβόρειες περιοχές που είναι ιδιαίτερα αραιοκατοικημένες και οι νησιωτικές, διασυννοριακές και ορεινές περιοχές.»

Αναλυτικότερα, το ειδικό στρατηγικό Σχέδιο Νησιωτικής Ανάπτυξης, θα πρέπει να επικεντρωθεί στα εξής κύρια σημεία – άξονες του αναπτυξιακού μοντέλου:

1) Ενεργοποίηση της αναγκαίας - σύγχρονης - νέας προσέγγισης στην άσκηση νησιωτικής πολιτικής: Από τις βραχυπρόθεσμες λύσεις στην έγκαιρη υιοθέτηση ρεαλιστικών, μεσοπρόθεσμων και στρατηγικών επιλογών.

2) Επανακαθορισμός ειδικών περιφερειακών στόχων στα ευρωπαϊκά προγράμματα – με υιοθέτηση μέτρων ενίσχυσης των τοπικών “brand name” (για παράδειγμα τα νησιωτικά αγροτικά προϊόντα).

3) Στοχευμένα αναπτυξιακά και διαρθρωτικά μέτρα για τα μικρά νησιά, μέσα από ένα ευρύτερο πακέτο εργαλείων οικονομικής πολιτικής, που θα δίνουν αντικειμενικά ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα στους νησιώτες επιχειρηματίες.

4) Κατάλληλη στελέχωση των μικρών νησιωτικών δήμων για την τεχνολογική/διαδικτυακή στήριξή τους (αναγκαίος παράγοντας για την υλοποίηση ευρωπαϊκών προγραμμάτων).

5) Νέα χρηματοοικονομικά εργαλεία που θα συνδέουν την εθνική οικονομική και κοινωνική πολιτική με την πραγματικότητα των νησιωτικών περιοχών (όπως είναι οι αναπτυξιακές τράπεζες ειδικού σκοπού και τα επενδυτικά Ταμεία).

6) Η διατύπωση ενός νέου αξιόπιστου ειδικού σχεδίου τουριστικής ανάπτυξης για τα νησιά που θα σέβεται το περιβάλλον και θα παρέχει θετικές προοπτικές στους κατοίκους της νησιωτικής χώρας.

Πρόκειται για ένα σχέδιο, που θα δίνει έμφαση στην καινοτομία και θα ενισχύει δράσεις προβολής των μικρών νησιών – σαν τουριστικοί προορισμοί εξαιρετικού κάλλους - στο εξωτερικό.

Σημαντικός παράγοντας στους ως άνω άξονες/κατευθύνσεις του αναπτυξιακού σχεδίου είναι η ανάδειξη, ως κυρίαρχου στοιχείου, του νησιωτικού χαρακτήρα της ίδιας της Περιφέρειας που υπάγονται και μέσα από αυτόν, η πλήρης αξιοποίηση ευρωπαϊκών κανονισμών, οι οποίοι μπορούν να στηρίξουν αυτόν τον χαρακτήρα και να αποδώσουν θετικά.

Παρόμοιο σχέδιο, με αντίστοιχα αναπτυξιακά χαρακτηριστικά και προϋποθέσεις που θα λαμβάνουν υπόψη τις ιδιαιτερότητες των ελληνικών ορεινών όγκων, θα πρέπει να διατυπωθεί και να προδιαγραφεί και για τις ορεινές περιοχές της Χώρας.

Τέλος, κρίνεται σκόπιμο η πρόταση αυτή να συμπεριληφθεί σαν υποπερίπτωση στην αντίστοιχη Έκθεση που θα υποβάλλει σύμφωνα με τον ΚτΒ η αρμόδια Ειδική Μόνιμη Επιτροπή Περιφερειών προς την Ολομέλεια της Βουλής, στο

κεφάλαιο που αφορά την αναπτυξιακή δυναμική και τις προοπτικές των Ελληνικών Περιφερειών.

Β. Ειδική έκθεση για το νησιωτικό Φ.Π.Α.

Λειτουργώντας στο πλαίσιο του αντικειμένου των εργασιών της Υποεπιτροπής Νησιωτικών και Ορεινών Περιοχών, όπως περιγράφεται στον ΚτΒ και για την υποβοήθηση του έργου της Υποεπιτροπής, σε συνεργασία με το Γραφείο Προϋπολογισμού του Κράτους στη Βουλή (ΓΠΚΒ), εκπονήθηκε και παρουσιάστηκε σε συνεδρίαση της Υποεπιτροπής στις 16.12.2015, η 4^η Ενδιάμεση Έκθεση του ΓΠΚΒ με τίτλο: *«Συγκριτική μελέτη για την έμμεση φορολογία στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Η ειδική περίπτωση των μειωμένων συντελεστών Φ.Π.Α. στις νησιωτικές περιοχές»*.

Ο καθηγητής, κ. Παναγιώτης Λιαργκόβας και τα μέλη της Επιστημονικής Επιτροπής του Γραφείου Προϋπολογισμού του Κράτους στη Βουλή, μετέφεραν στην Υποεπιτροπή την πολύ χρήσιμη ευρωπαϊκή εμπειρία για την έμμεση φορολογία στις νησιωτικές περιοχές μέσα από την ενδιάμεση έκθεση, ολοκληρώνοντας με επιτυχία μια πρωτοβουλία που αποφασίστηκε να υλοποιηθεί τον Ιούνιο του 2015.

«Πολύτιμο εργαλείο»

Η σημασία του έργου είχε εκτός από τη θεσμική διάσταση και μια σημαντική παρουσία στον δημόσιο διάλογο για την οικονομική ανάπτυξη της νησιωτικής χώρας, που διενεργείται έντονα στην κρίσιμη αυτή περίοδο για τη χώρα. Η Ειδική Έκθεση για «το νησιωτικό Φ.Π.Α.», αμέσως μετά την ανάρτησή της στην ιστοσελίδα του ΓΠΚΒ είχε, ήδη, πάρει ευρεία δημοσιότητα και είχε αναθερμάνει τον δημόσιο διάλογο για σημαντικά οικονομικά θέματα και για τα ζητήματα που αφορούν στις αναπτυξιακές προκλήσεις της νησιωτικής χώρας. Σε αυτό τον διάλογο προσέφερε, καταρχάς, η συζήτηση στην Υποεπιτροπή. Ταυτόχρονα, η εκπόνηση της ειδικής αυτής μελέτης, συνεισέφερε στην τεκμηρίωση και άλλων σημαντικών θεμάτων που απασχολούν την Υποεπιτροπή. Στη δουλειά μας, η αξιολόγηση των οικονομικών, αλλά και κοινωνικών ζητημάτων για τα οποία καλούμαστε να συζητήσουμε και να διατυπώσουμε γνώμες και προτάσεις, χρειάζεται συγκεκριμένα επιχειρήματα. Χρειάζεται την επιστημονική γνώση, που να τεκμηριώνει τις προτάσεις που θα διατυπώσουμε ως Υποεπιτροπή, στη συγκεκριμένη περίπτωση, για τα θέματα ειδικών οικονομικών ρυθμίσεων που λαμβάνουν υπόψη τις γεωγραφικές και κοινωνικές ιδιαιτερότητες της νησιωτικής χώρας, όπως είναι ο Φ.Π.Α. σε νησιωτικές περιοχές στην Ε.Ε.

Τα κύρια σημεία της ειδικής έκθεσης:

Υφιστάμενη κατάσταση

Η κατάργηση του ειδικού καθεστώτος χαμηλού συντελεστή Φ.Π.Α. των νησιών του Αιγαίου, υπήρξε ένα από τα μέτρα του Ν. 4336/2015 (ΦΕΚ 94 Α΄ /14-08-2015) «Συνταξιοδοτικές διατάξεις – Κύρωση του Σχεδίου Σύμβασης Οικονομικής Ενίσχυσης από τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας και ρυθμίσεις για την υλοποίηση της Συμφωνίας Χρηματοδότησης», στην κατεύθυνση της αύξησης των φορολογικών εσόδων.

Μεθοδολογία – Διεθνής εμπειρία

Στη συγκριτική μελέτη χρησιμοποιήθηκαν δύο δείκτες, α) ο δείκτης που αναφέρεται στο λεγόμενο «έλλειμμα Φ.Π.Α.» (στη διεθνή βιβλιογραφία VAT Gap) και β) ο δείκτης «έλλειμμα Φ.Π.Α. οικονομικής πολιτικής».

Σχετικά με τον πρώτο δείκτη, που αφορά στη συνολική διαφορά μεταξύ των προσδοκώμενων και των πραγματικών εσόδων από τον Φ.Π.Α., που μας παρουσιάζει δηλαδή το πόσο αποτελεσματική είναι η εφαρμογή του ισχύοντος καθεστώτος Φ.Π.Α.², μέσα από τα στοιχεία που προέρχονται από την Eurostat παρατηρείται ότι η Ελλάδα διαχρονικά βρίσκεται ανάμεσα στις χώρες με το μεγαλύτερο «έλλειμμα Φ.Π.Α.», το οποίο για την περίοδο 2000-2011 ανήλθε κατά μέσο όρο στο 30% του VTTL, φτάνοντας το 2013 στο 33,5% (για το 2014 - 28%)

Αυτό, σύμφωνα με τους μελετητές, δείχνει ότι τα έσοδα από το Φ.Π.Α. θα μπορούσαν να ήταν κατά 30% περίπου περισσότερα, εάν δεν υπήρχε, για παράδειγμα, φοροδιαφυγή/φοροαποφυγή (σε απόλυτα μεγέθη, είναι γύρω στα 6,34 δισεκατομμύρια ευρώ για το 2013, ενώ, σύμφωνα με πρόσφατη έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής³, η απώλεια κρατικών εσόδων από τον Φ.Π.Α. στην Ελλάδα, εκτιμάται ότι ανήλθε το 2014 στο ποσό των 4,92 δισ. ευρώ). Το συγκεκριμένο πρόβλημα, όπως τονίζεται στην έκθεση του ΓΠΚΒ, είναι ένα διαχρονικό πρόβλημα, ένα αναδιαρθρωτικό πρόβλημα της ελληνικής οικονομίας, το οποίο δεν αφορά στη

---

² Ο δείκτης έλλειμμα Φ.Π.Α- VAT Gap, ορίζεται ως η διαφορά μεταξύ των πραγματοποιηθέντων με το ισχύον φορολογικό καθεστώς εσόδων Φ.Π.Α και της θεωρητικής συνολικής φορολογικής επιβάρυνσης του νομοθετικά ισχύοντος Φ.Π.Α ή Vat Total Tax Liability (VTTL), δηλαδή των θεωρητικών-δυνητικών μέγιστων εσόδων Φ.Π.Α με τους ισχύοντες συντελεστές (κανονικό, μειωμένους και ειδικά μειωμένους στα νησιά του Αιγαίου), εάν δεν υφίστατο φοροαποφυγή, φοροδιαφυγή κ.λπ. ή/και αναποτελεσματικότητα του φοροεισπρακτικού μηχανισμού (4η Ενδιάμεση Έκθεση: «Συγκριτική μελέτη για την έμμεση φορολογία στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Η ειδική περίπτωση των μειωμένων συντελεστών Φ.Π.Α. στις νησιωτικές περιοχές», σελ. 7. ΓΠΚΒ, Αθήνα, Δεκέμβριος 2015).

³ Study and Reports on the VAT Gap in the EU-28 Member States: 2016 Final Report (TAXUD/2015/CC/131)

σημερινή συγκυρία της οικονομικής κρίσης, αλλά υπήρχε ως πρόβλημα και στη διάρκεια της οικονομικής ανάπτυξης από δεκαετίες.

Η φοροδιαφυγή/φοροαποφυγή, είναι ένα σημαντικό πρόβλημα που πρέπει να θεραπευθεί, αν αναλογιστούμε ότι, όπως παρουσιάζεται στη μελέτη, στην Ελλάδα το ποσοστό αυτό κυμαίνεται γύρω στο 30%, με το μέσο όρο της Ε.Ε. να είναι γύρω στο 15%.

Ο δεύτερος δείκτης, είναι ο δείκτης που παρουσιάζει το «έλλειμμα Φ.Π.Α. οικονομικής πολιτικής». Αφορά, δηλαδή, σε επιπτώσεις από τις εκπτώσεις σε ορισμένα αγαθά, όπως είναι στην περίπτωση μας οι μειωμένοι συντελεστές Φ.Π.Α. στα νησιά. Δείχνει τι παραπάνω έσοδα θα μπορούσαμε να έχουμε, αν στην υπόθεσή μας δεν υπήρχαν ειδικά καθεστώτα και ειδικές κατηγορίες αγαθών που έχουν χαμηλότερο συντελεστή Φ.Π.Α. και είχαμε έναν ενιαίο συντελεστή Φ.Π.Α. (π.χ. 24%). Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι το έλλειμμα Φ.Π.Α. οικονομικής πολιτικής, που οφείλεται στους μειωμένους και ειδικά μειωμένους συντελεστές Φ.Π.Α. (η Ελλάδα έχει ειδικά καθεστώτα σε ορισμένα προϊόντα και σε ορισμένα νησιά), το 2013 είναι της τάξης του 13,6% (εξ' αυτών των εσόδων που θα μπορούσαν να εισπραχθούν αν δεν υπήρχε η πραγματικότητα των ειδικών καθεστώτων).

Συγκρίνοντας τις δύο περιπτώσεις, παρατηρούμε ότι το μεγαλύτερο - συντριπτικά διπλάσιο σχεδόν – ποσοστό απωλειών εσόδων, οφείλεται στη φοροδιαφυγή, στη φοροαποφυγή και στην παραοικονομία. Αυτή η σύγκριση, αποκαλύπτει – επί της ουσίας - και την κατεύθυνση που θα πρέπει να λάβει υπόψη της το οικονομικό επιτελείο στη χάραξη οικονομικής πολιτικής: Δεν είναι το πλέον κρίσιμο πρόβλημα τα ειδικά καθεστώτα, τα οποία υπάρχουν στη νησιωτική χώρα. Πόσο μάλλον που, όπως παρουσιάζεται στον σχετικό πίνακα 7 της ενδιάμεσης έκθεσης, η Ελλάδα δεν είναι η μόνη χώρα που έχει ειδικά φορολογικά καθεστώτα, είτε σε γεωγραφικές περιοχές είτε σε κάποια αγαθά.

Όπως φαίνεται στον πίνακα 7 της μελέτης, παρόμοια ειδικά καθεστώτα στην έμμεση φορολογία υπάρχουν στην πλειονότητα των χωρών της Ε.Ε..

Εκτιμήσεις εσόδων από το νησιωτικό Φ.Π.Α. – Προτάσεις

Στην ειδική έκθεση παρουσιάστηκαν και συγκρίθηκαν με τους υπολογισμούς των ερευνητών του ΓΠΚΒ οι εκτιμήσεις από άλλες μελέτες, που έχουν εκπονηθεί για τα έσοδα από το νησιωτικό Φ.Π.Α..

ΠΙΝΑΚΑΣ 4: Εκτίμηση εσόδων από Φ.Π.Α στα νησιά του Αιγαίου έτους 2013 (σε δισ. €)

2013	
Εκτιμώμενο Α.Ε.Π. ¹	194
Εκτιμώμενο εγχώριο Α.Ε.Π. νησιών Αιγαίου	9,3
Εγχώριο ΑΕΠ νησιών Αιγαίου ως ποσοστό του Εκτιμώμενου ΑΕΠ	4,8%
Εκτιμώμενα συνολικά έσοδα Φ.Π.Α ²	13,7
Εκτιμώμενα έσοδα Φ.Π.Α νησιών Αιγαίου ³	0,158
Έσοδα Φ.Π.Α Νησιών Αιγαίου/ Συνολικά Έσοδα Φ.Π.Α	1,15%
Πηγή: Ινστιτούτο Οικονομικών και Φορολογικών Μελετών Μελέτη (Ι.Ο.Φο.Μ.) - Έκθεση «Ειδικό Καθεστώς Φ.Π.Α. των νησιών του Αιγαίου».	
1. Βάσει των στοιχείων της Εισηγητικής Έκθεσης του Προϋπολογισμού 2015 το ΑΕΠ του 2013 τελικά ανήλθε στα € 182 δισ..	
2. Εισηγητική Έκθεση Προϋπολογισμού 2013, Πίνακας 3.5 . Έσοδα Κρατικού Προϋπολογισμού, σελ 71.	
3. Ποσοστό 1,25% του προϋπολογισθέντος μεγέθους των συνολικών εσόδων από Φ.Π.Α.	

Στον πίνακα 4 της έκθεσης παρουσιάζεται η εκτίμηση εσόδων από Φ.Π.Α. στα νησιά του Αιγαίου για το 2013, που ανέρχεται στο ύψος των 158 εκατομμυρίων ευρώ, ή το 1,15% των συνολικών εσόδων από Φ.Π.Α., βάσει των στοιχείων της εισηγητικής έκθεσης του Προϋπολογισμού 2013.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5: Έσοδα από το Φ.Π.Α στα νησιά του Αιγαίου ετών 2010 έως 2013 (σε δισ. €)

Έσοδα έτους 2010	Έσοδα έτους 2011(Μείωση 2,8%)	Έσοδα έτους 2012 ¹ (Μείωση 10,6%)	Έσοδα έτους 2013 ² (Μείωση 9,1%)
200,0	194,4	173,8	157,9
1. Εκτίμηση Εισηγητικής Έκθεσης Προϋπολογισμού 2013			
2. Πρόβλεψη Εισηγητικής Έκθεσης Προϋπολογισμού 2013			
Πηγή: Ινστιτούτο Οικονομικών και Φορολογικών Μελετών (Ι.Ο.Φο.Μ.)- Έκθεση «Έκθεση Ειδικό Καθεστώς Φ.Π.Α. των νησιών του Αιγαίου»			

Στον πίνακα 5 της έκθεσης, παρουσιάζονται τα έσοδα από το Φ.Π.Α. στα νησιά του Αιγαίου, στη βάση των στοιχείων από τις εκτιμήσεις/προβλέψεις της Εισηγητικής Έκθεσης του Προϋπολογισμού 2013, για το διάστημα 2010-2013.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6: Εκτίμηση αύξησης εσόδων λόγω κατάργησης των μειωμένων συντελεστών Φ.Π.Α. στα νησιά του Αιγαίου (σε δισ. €) για το 2013

Βάσει εκτίμησης του Πίνακα 4 (Έσοδα Φ.Π.Α. νησιών Αιγαίου € 157,7 δισ.)	Βάσει πρόβλεψης του Πίνακα 5 Έσοδα Φ.Π.Α. νησιών Αιγαίου € 158 δισ.)	Προσδοκώμενα Έσοδα από τη κατάργηση μειωμένων συντε- λεστών/Συνολικά Έσοδα 2013
68,6	68,7	0,5%
Πηγή: Ινστιτούτο Οικονομικών και Φορολογικών Μελετών Μελέτη (Ι.Ο.Φο.Μ.) - Έκθεση «Ειδικό Καθεστώς Φ.Π.Α. των νησιών του Αιγαίου», σελ. 32, Πίνακες 16,17,18. Τα ποσά είχαν υπολογισθεί βάσει αναγωγής του Φ.Π.Α από τους μειωμένους στους κανονικούς συντελεστές Φ.Π.Α. που χρησιμοποίησε το τεχνικό κλιμάκιο του ΔΝΤ στην έκθεσή του, χωρίς να ληφθεί υπόψη η απώλεια εσόδων από αύξηση της παραβατικής συμπεριφοράς λόγω των υψηλότερων συντελεστών Φ.Π.Α - Βλ. σχετικά Θεωρία της καμπύλης Laffer.		

Στον πίνακα 6 της έκθεσης, παρουσιάζονται – συγκριτικά – οι ως άνω προβλέψεις (στη βάση της Εισηγητικής Έκθεσης του Προϋπολογισμού 2013) σε σχέση

με τις εκτιμήσεις παρόμοιας μελέτης που είχε εκπονηθεί από το Ινστιτούτο Οικονομικών και Φορολογικών Μελετών (Ι.Ο.Φο.Μ.).

Όπως φαίνεται στον πίνακα 6, τα εκτιμώμενα έσοδα Φ.Π.Α. των νησιών του Αιγαίου το 2013 (πρόσθετο όφελος) θα κυμαίνονταν – βάσει διαφορετικών μεθοδολογιών στις προβλέψεις - 68,6 και 68,7 εκατομμύρια ευρώ, αντίστοιχα.

Πρέπει να σημειωθεί ότι στη διαδικασία της συζήτησης στην Υποεπιτροπή, παρουσιάστηκαν ως συμπληρωματική επιστημονική τεκμηρίωση και για να διευκολυνθεί το έργο των Βουλευτών, οι υπολογισμοί παρόμοιων εργασιών/εκθέσεων για τα έσοδα από Φ.Π.Α., όπως είναι μια μελέτη που είχε γίνει από το τεχνικό κλιμάκιο του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ) το 2010 και στην οποία το όφελος, τα πρόσθετα, δηλαδή, έσοδα από την κατάργηση του ειδικού καθεστώτος Φ.Π.Α., είχαν εκτιμηθεί στο ποσό των 130 εκατομμυρίων ευρώ. Αναφέρθηκε, επίσης, ότι για το 2010 το Υπουργείο Οικονομικών είχε κάνει μια μεγαλύτερη εκτίμηση για τα έσοδα από Φ.Π.Α. στα νησιά του Αιγαίου, κοντά στο ποσό των 250 εκατομμυρίων ευρώ. Κάνοντας αναγωγή των 250 εκατομμυρίων ευρώ στα σημερινά δεδομένα, με βάση τη μείωση που έχει επέλθει στο Α.Ε.Π. της χώρας (από τα 226 δισεκατομμύρια ευρώ που ήταν το 2010, στα εκτιμώμενα 175,66 δισεκατομμύρια ευρώ το 2015⁴, δηλαδή, μια μείωση περίπου 23,5%), η ομάδα του έργου της ενδιάμεσης έκθεσης του ΓΠΚΒ εκτίμησε το πρόσθετο όφελος, γύρω στα 160 εκατομμύρια ευρώ.

Συμπεράσματα της ομάδας έργου της 4^{ης} ενδιάμεσης έκθεσης

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, πρέπει να σημειωθεί ότι τα έσοδα αυτά, συγκριτικά, είναι περίπου το 25% των εσόδων, τα οποία θα μπορούσαν να εισπραχθούν, με στοιχειώδεις προσπάθειες μείωσης της φοροδιαφυγής και της παραοικονομίας μόνο στην Περιφέρεια Αττικής, που παράγει το 48% του Α.Ε.Π. της χώρας⁵. Χωρίς αυτό, φυσικά, να σημαίνει ότι ο προσανατολισμός στη φορολογική πολιτική θα πρέπει να είναι μονομερής, σε μια μόνο κατεύθυνση.

Είναι σημαντικό να κατανοηθεί ότι θα πρέπει να προχωρήσουμε σε μέτρα που εκτός από τη βελτιστοποίηση της αποτελεσματικότητας του φοροεισπρακτικού μηχανισμού θα οδηγούν στην ανόρθωση της γενικότερης οικονομικής δραστηριότητας. Έτσι θα ελαχιστοποιηθούν οι ενδεχόμενες συνέπειες, που έχει η κατάργηση του ειδικού καθεστώτος Φ.Π.Α. στα νησιά του Αιγαίου, τη στιγμή που, γενικώς, η αύξηση

⁴ Εισηγητική έκθεση του κρατικού προϋπολογισμού 2016

⁵ Στοιχεία για το 2014. Πηγή: Eurostat

της φορολογικής επιβάρυνσης – όλες οι μελέτες αυτό δείχνουν - οδηγεί σε αύξηση του κόστους της ζωής των κατοίκων των νησιών, με μεσοπρόθεσμες επιπτώσεις σε θέματα ανταγωνιστικότητας των νησιωτικών προϊόντων και των τουριστικών επιχειρήσεων.

Το ως άνω συμπέρασμα, στο οποίο καταλήγει και η 4^η Ενδιάμεση Έκθεση, θα πρέπει ληφθεί υπόψη από την Κυβέρνηση στην προσπάθειά της να αμβλύνει, με όλα τα πρόσφορα μέτρα τα οποία διαθέτει, τις ενδεχόμενες αρνητικές επιπτώσεις από την κατάργηση των μειωμένων συντελεστών Φ.Π.Α. στη νησιωτική χώρα. Όπως χαρακτηριστικά σημειώνεται, αυτό μπορεί να επιτευχθεί με την αύξηση της εισπραξιμότητας στον Φ.Π.Α. από τους επιχειρηματίες, που φέρνει και αύξηση των φορολογικών εσόδων από εισόδημα, την καταπολέμηση της παραοικονομίας και μέσα από τον εκσυγχρονισμό της οικονομίας, που, κυρίως, θα πρέπει να έχει έμφαση στις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις, τον κορμό, δηλαδή, της νησιωτικής οικονομίας.

Συμπεράσματα – προτάσεις

Η συνεργασία με το ΓΠΚΒ, πρόσφερε την αναγκαία επιστημονική γνώση και την ευρωπαϊκή εμπειρία πάνω στο επίκαιρο αυτό ζήτημα για τη νησιωτική χώρα, υποβοηθώντας το έργο των αρμόδιων Επιτροπών και, ταυτόχρονα, έδωσε μια αξιόπιστη κοινή πλατφόρμα δεδομένων και γνώσης για τη συζήτηση που διεξάγεται πάνω στο συγκεκριμένο ζήτημα. Υπογραμμίζοντας ότι ο Φ.Π.Α. είναι ένα εργαλείο που, όμως, μόνο του δεν μπορεί να αποδώσει, αλλά σε συνδυασμό με άλλα οικονομικά και αναπτυξιακά μέτρα θα μπορεί να δώσει νέα ώθηση στις ευαίσθητες νησιωτικές περιοχές.

Το έργο της μελέτης για «το νησιωτικό Φ.Π.Α.» μας επιβεβαιώνει ότι η διατύπωση και επεξεργασία προτάσεων αφορούν όχι μόνο στο ζήτημα των ισοδύναμων μέτρων, αλλά και στην αξιοποίηση κάθε δυνατού εργαλείου άσκησης πολιτικής συνοχής προς όφελος των τοπικών κοινωνιών, λαμβάνοντας υπ' όψιν την τεκμηρίωση από επιστημονικές έρευνες για τις πραγματικές χρονικές αποστάσεις και το αυξημένο μεταφορικό κόστος λόγω της δυσκολίας σε συγκοινωνιακή πρόσβαση των κατοίκων των νησιωτικών περιοχών.

Από τα παραπάνω συνάγεται ότι η 4^η Ενδιάμεση Έκθεση μπορεί να γίνει ένα ισχυρό διαπραγματευτικό εργαλείο στα χέρια της Υποεπιτροπής, για τεκμηρίωση, αλλά και απόδειξη της σοβαρότητας και της ιδιαίτερης προσοχής με την οποία προσεγγίζουμε, ως Ελληνικό Κοινοβούλιο, τα νησιώτικα ζητήματα.

Επίσης, μπορεί να αποτελέσει παράδειγμα για τις δυνατότητες της εκ των προτέρων αξιολόγησης άλλων ειδικών οικονομικών και κοινωνικών ζητημάτων. Η επιστημονική τεκμηρίωση αποτελεί ισχυρό διαπραγματευτικό εργαλείο για την επεξεργασία κοινωνικά δίκαιων οικονομικών μεταρρυθμίσεων και την εφαρμογή ουσιαστικής νησιωτικής πολιτικής.

Γ. Θεσμικές πρωτοβουλίες για τη Νησιωτική Ανάπτυξη

Αναφορικά με επόμενες πρωτοβουλίες/ενέργειες που θα πρέπει να αναλάβει στο παραπάνω πλαίσιο η Υποεπιτροπή, προτείνεται η ενίσχυση της δικτύωσης και της συνεργασίας τόσο με το ΓΠΚΒ, όσο και με άλλους θεσμικούς και αναπτυξιακούς φορείς για την επεξεργασία προτάσεων για κοινωνικά δίκαιες οικονομικές μεταρρυθμίσεις και την εφαρμογή ουσιαστικής νησιωτικής πολιτικής.

Στο πλαίσιο αυτό, θα πρέπει να χρησιμοποιηθούν τόσο τα συμπεράσματα της 4^{ης} Ενδιάμεσης Έκθεσης, όσο και αντίστοιχες μελέτες, ψηφίσματα και γνωμοδοτήσεις της Ε.Ε. για ζητήματα νησιωτικότητας, όπως είναι το πρόσφατο ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου σχετικά με την ειδική κατάσταση των νησιών (2015/3014(RSP)). Στο ψήφισμα ζητείται η ανάληψη δράσεων από την Επιτροπή για την αντιμετώπιση των μοναδικών δυσκολιών και λόγω των αυξημένων μεταναστευτικών ροών στις νότιες νησιωτικές περιοχές της Ευρώπης, η συνέχιση των ειδικών φορολογικών ρυθμίσεων για τα νησιά, «ιδίως των κρατών που υπάγονται σε προγράμματα οικονομικής προσαρμογής», όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται στο κείμενο.

Η κατάρτιση ενός «στρατηγικού πλαισίου της Ε.Ε. για τα νησιά», δεν πρέπει να αποτελεί απλά ένα τίτλο σε ένα ακόμα ευρωπαϊκό ή εθνικό κείμενο. Με την πρωτοβουλία αυτή για συζήτηση των θεμάτων του «νησιωτικού Φ.Π.Α.» στην Υποεπιτροπή Νησιωτικών και Ορεινών Περιοχών της Βουλής, όσο και με την επιμονή μας στη διατύπωση τεκμηριωμένων προτάσεων που βελτιώνουν την οικονομική πολιτική προς όφελος των κατοίκων των νησιωτικών περιοχών, καθώς και τις απόψεις που έχουν κατατεθεί αναφορικά με την ανάγκη εκπόνησης «ειδικού στρατηγικού σχεδίου για την οικονομική ανάπτυξη, τη δημιουργία θέσεων εργασίας και τη βιώσιμη ανάπτυξη στη νησιωτική χώρα», συμβάλλουμε, στο μέτρο που μας αναλογεί, στη συζήτηση για μια οικονομική/αναπτυξιακή στρατηγική που αφορά ειδικά στα μικρά και απομακρυσμένα νησιά του Αιγαίου, ιδίως σε αυτά που επηρεάζονται από το μεταναστευτικό πρόβλημα.

Η νησιωτική ανάπτυξη δεν είναι αυτόματη διαδικασία, αλλά θα εξαρτηθεί – πέραν των ως άνω θεσμικών πρωτοβουλιών - από την ενεργητική συμμετοχή των τοπικών κοινωνιών, από τη δυνατότητα της δημόσιας διοίκησης να εκσυγχρονιστεί μέχρι και στο επίπεδο του πιο μικρού νησιωτικού δήμου και από τη δημιουργία ενός πιο ελκυστικού επιχειρηματικού περιβάλλοντος, που θα ευνοεί το μικρομεσαίο επιχειρείν και θα ενισχύει την καινοτομία.

Στις προτεραιότητές μας θα συνεχίσει να είναι η θεσμική στήριξη στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων της Υποεπιτροπής για τη δημιουργία ενός πρότυπου ανάπτυξης – ενός **«χάρτη ανάπτυξης» για τα νησιά** - που θα αξιοποιεί αποτελεσματικά τις υποδομές και θα εξασφαλίζει την ισόρροπη και αειφορική σχέση της τουριστικής δραστηριότητας με το φυσικό περιβάλλον, που θα αναπτύσσει και θα ενισχύει τα ιδιαίτερα ποιοτικά χαρακτηριστικά της τουριστικής εμπειρίας και θα στηρίζει την πρωτοβουλία και την καινοτομία των μικρών επιχειρηματιών. Εν κατακλείδι, η επεξεργασία και η εκπόνηση ενός μακρόπνοου αναπτυξιακού σχεδίου, που θα προσφέρει ένα σταθερό οικονομικό και κοινωνικό περιβάλλον, για να μείνουν οι νέοι στον τόπο τους.

2. Η κάλυψη των νησιωτικών περιφερειών και των ορεινών περιοχών από το δίκτυο του Εθνικού Κέντρου Άμεσης Βοήθειας (Ε.Κ.Α.Β.).

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ: ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΗΓΟΥΜΕΝΙΔΗΣ

Εισαγωγή

Το ΕΚΑΒ αποτελεί την αιχμή του δόρατος για την προνοσοκομειακή φροντίδα. Η ενίσχυσή του αποτελεί θέμα ζωτικής σημασίας για την κάλυψη των νησιωτικών περιφερειών και των ορεινών περιοχών. Είναι, σήμερα, ο μοναδικός οργανισμός της δημόσιας και δωρεάν επείγουσας προνοσοκομειακής φροντίδας στην Ελλάδα, επιφορτισμένος με το έργο της μεταφοράς των ασθενών, ελαφρώς ή βαρέως πασχόντων, στις δομές του Εθνικού Συστήματος Υγείας, προκειμένου να λάβουν την περίθαλψη που απαιτεί η περίπτωση και η κατάστασή τους.

Η ιδιαιτερότητα της χώρας μας, το γεωγραφικό της ανάγλυφο, η πολυδιάσπασή της, η νησιωτικότητα, σε συνδυασμό με τις απομακρυσμένες και ορεινές περιοχές, καθιστά ακόμη δυσκολότερο, περίπλοκο και αναγκαίο το ρόλο του ΕΚΑΒ.

Η σημερινή εικόνα, προβλήματα και τρέχουσες εξελίξεις

Είναι κοινός τόπος ότι είναι επιτακτική η ενίσχυσή του σε προσωπικό και σε χρηματοδότηση, προκειμένου να καλυφθούν οι τρέχουσες και επείγουσες ανάγκες.

Στα νησιά του Αιγαίου λειτουργεί, ως τομέας ευθύνης, το Παράρτημα Μυτιλήνης, στελεχωμένο με 201 άτομα, κατανεμημένα σε Λέσβο, Σάμο, Χίο, Δωδεκάνησα και Κυκλάδες (στοιχεία επίσημης ενημέρωσης της Επιτροπής Περιφερειών στις 26 Νοεμβρίου 2015 από τον αρμόδιο Υπουργό και υπηρεσιακούς παράγοντες). Συγκεκριμένα 66 άτομα στα Δωδεκάνησα, 50 στις Κυκλάδες, 14 στη Χίο, 19 στη Σάμο και 52 στη Λέσβο, σε συνολικό αριθμό προσωπικού 3.940 ατόμων. Σημειώνεται ότι τον Ιανουάριο του 2016 ορκίστηκαν και προστέθηκαν, συνολικά, στο ΕΚΑΒ 186 νέοι διασώστες, συμπαρασύροντας ανοδικά και στον παραπάνω αριθμό που υπηρετούν σήμερα στη νησιωτική και ορεινή Ελλάδα. Σύμφωνα με τις δεσμεύσεις του Υπουργείου το νέο δυναμικό κατανέμεται σε Λέσβο, Σάμο, Χίο, Δωδεκάνησα και Κυκλάδες. Επιπλέον, στην προκήρυξη των 2.400 θέσεων προβλέπεται η ενίσχυση του ΕΚΑΒ με επιπλέον 100 άτομα.

Μείζον πρόβλημα αποτελεί η ανορθολογική κατανομή του προσωπικού σε όλη τη χώρα, ως αποτέλεσμα του πελατειακού χαρακτήρα των προσλήψεων και των τοποθετήσεων στο παρελθόν. Σημειώνεται ότι ένα μέρος του προσωπικού εντάχθηκε σε διάφορα διοικητικά γραφεία σε βάρος του αριθμού των πληρωμάτων.

Τον Δεκέμβριο του 2015 υπεγράφησαν οι συμβάσεις για την προμήθεια 90 ασθενοφόρων οχημάτων. Σε ό,τι αφορά τον νησιωτικό χώρο οι συμβάσεις αφορούσαν τις Περιφέρειες Ν. Αιγαίου (8 οχήματα), Ιονίων Νήσων (6 οχήματα), Κρήτης (25 οχήματα) και Β. Αιγαίου (2 οχήματα), ολοκληρώνοντας μέρος της προμήθειας του διαγωνισμού για τις ανάγκες της Κεντρικής Υπηρεσίας και των Παραρτημάτων του ΕΚΑΒ, στο πλαίσιο των Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων του ΕΣΠΑ 2007-2013.

Η ενίσχυση του στόλου του ΕΚΑΒ με την εξασφάλιση φέτος 90 ασθενοφόρων για 8 περιφέρειες, από προηγούμενο ΕΣΠΑ, είναι σημαντική παρέμβαση. Παράλληλα, εκκρεμούν οι διαδικασίες για ασθενοφόρα των λοιπών περιφερειών. Επιπρόσθετα, ενισχύεται άμεσα το Ανατολικό Αιγαίο απέναντι στην προσφυγική κρίση, με διασώστες και υλικό για την ενδυνάμωση του παραρτήματος Μυτιλήνης, το οποίο σηκώνει το μεγαλύτερο βάρος και, μάλιστα, πολύ μεγαλύτερο από αυτό που αναλογικά του ανήκει.

Η έννοια της επιχειρησιακής έρευνας απουσιάζει στο ΕΚΑΒ, με αποτέλεσμα την ύπαρξη μιας ανορθόδοξης δομής, ενώ ο Χάρτης Υγείας ως εργαλείο για το στρατηγικό σχεδιασμό παραμένει σε εμβρυακό στάδιο.

Επισημαίνεται ότι κατά το σχεδιασμό του ΕΚΑΒ δεν προβλέπονταν σταθμοί του συστήματος τηλεϊατρικής ούτε στην Ελευσίνα, όπου είναι η βάση των αερομεταφορών του ΕΚΑΒ, αλλά ούτε και στο συντονιστικό κέντρο του ΕΚΑΒ.

Η ανάπτυξη της τηλεματικής είναι αρκετά περιορισμένη. Είναι χαρακτηριστικό ότι οι κάρτες των περιστατικών παίρνονται ακόμη χειρόγραφα, καθιστώντας αδύνατη τη παροχή γρήγορων αξιόπιστων στατιστικών στοιχείων, δεδομένου ότι τα στατιστικά στοιχεία είναι ένα πολύ σημαντικό εργαλείο για τη χάραξη πολιτικής.

Στο πρόσφατο Νομοσχέδιο που ψήφισε η Βουλή με τίτλο «Μέτρα για την επιτάχυνση του κυβερνητικού έργου και άλλες διατάξεις» συμπεριελήφθησαν μεταξύ άλλων ρυθμίσεις που αφορούν στο ΕΚΑΒ και με τις οποίες επιλύονται χρονίζοντα προβλήματα των εργαζομένων στο ΕΚΑΒ (επαναφορά χορήγησης

της ειδικής αποζημίωσης για το προσωπικό που εκτελεί διατεταγμένη υπηρεσία με αεροπορικά μέσα, εξαίρεση των μετακινήσεων εκτός έδρας από τις περικοπές, αποζημίωση για την προμήθεια στολής, ασφάλιση του προσωπικού κ.α.).

Τον Νοέμβριο του 2015 πραγματοποιήθηκε διυπουργική σύσκεψη με τη συμμετοχή του Υπουργού Εθνικής Άμυνας, κ. Πάνου Καμμένου, του Υπουργού Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής, κ. Θεόδωρου Δρίτσα, του Αναπληρωτή Υπουργού Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης, κ. Νικολάου Τόσκα, και του Αναπληρωτή Υπουργού Υγείας, κ. Παύλου Πολάκη, με θέμα τη σύσταση εθνικού φορέα διαχείρισης αεροπορικών μέσων κρατικών φορέων για υπηρεσίες κοινής ωφέλειας, όπως αεροπυρόσβεση – επιτήρηση δασών, αεροδιακομιδές – μεταφορές υγειονομικού ενδιαφέροντος, έρευνα και διάσωση, αεροπορική υποστήριξη σε καταστάσεις εφαρμογής σχεδίων εκτάκτων αναγκών (Ξενοκράτης). Κατά τη σύσκεψη υπεγράφη Κοινή Υπουργική Απόφαση για την ανάθεση έργου αεροδιακομιδών – διακομιδών υγείας στις Ένοπλες Δυνάμεις και τα Σώματα Ασφαλείας.

Απαιτούμενες ενέργειες

Οι ενέργειες που μπορούν να ενισχύσουν τη λειτουργία και την αποτελεσματικότητα του ΕΚΑΒ και κατ' επέκταση να ενισχύσουν ένα δημόσιο και δωρεάν Σύστημα Υγείας κινούνται σε πολλά επίπεδα. Μεταξύ αυτών σημειώνονται οι εξής αναγκαίες παρεμβάσεις:

- **Η αξιοποίηση του Χάρτη Υγείας.** Όλες οι προγραμματισμένες ενέργειες ενίσχυσης του ΕΚΑΒ επιβάλλεται να λάβουν υπόψη τον «Χάρτη Υγείας». Ο «Χάρτης Υγείας» εξετάζει τις μετακινήσεις του πληθυσμού, τις τάσεις μετακίνησης, αλλά και μια σειρά από παράγοντες που δείχνουν τις ανάγκες για νέα ιατρεία και τα σημεία, στα οποία πρέπει να βρίσκονται οι σταθμοί του ΕΚΑΒ. Ειδικά για ορεινές και νησιωτικές περιοχές έχει σημασία ότι ο «Χάρτης Υγείας» εξετάζει το οδικό δίκτυο, όχι απλά μετρώντας τις αποστάσεις, αλλά συνυπολογίζοντας και τις πραγματικές δυνατότητες, λαμβάνοντας υπόψη, για παράδειγμα, τη διαφορά ταχύτητας ανάμεσα σε εθνικό και επαρχιακό δρόμο.

Επομένως, ο «Χάρτης Υγείας» πρέπει να είναι το επιστημονικό εργαλείο χάραξης των σημείων που χρειάζεται να υπάρχουν τομείς ή σταθμοί του ΕΚΑΒ. Σε αυτή τη κατεύθυνση, σημαντική είναι η εμπειρία και πρέπει να αξιοποιηθεί από το σχεδιασμό της 7^{ης} ΥΠΕ σχετικά με το θέμα.

- **Η ανασυγκρότηση νέου οργανισμού του ΕΚΑΒ.** Με βάση τις ανάγκες ανά περιοχή και με βάση την κίνηση ανά τομέα.
- **Η «αιμοδοσία» με νέο προσωπικό** με την εξάντληση όλων των διαθέσιμων μέσων, το «ξεμπλοκάρισμα» κωδικών και την εξοικονόμηση πόρων από πηγές προηγούμενης σπατάλης.
- Επίσπευση διαδικασιών και άρση όλων των γραφειοκρατικών εμποδίων για προμήθεια **καινούριων ασθενοφόρων μέσω ΕΣΠΑ.**
- **Η εξέταση δημιουργίας υπηρεσίας εναέριων μέσων του ΕΚΑΒ,** δηλαδή, ένας δημόσιος πολιτικός φορέας υπηρεσίας εναέριων μέσων του ΕΚΑΒ, που να υλοποιεί και να περιλαμβάνει συνολικά το σύστημα των αεροδιακομιδών με τον καλύτερο για τις κοινωνίες των νησιών τρόπο.
- Η βέλτιστη οικονομοτεχνικά λύση και η επίσπευση των ενεργειών για την **επισκευή όσων ελικοπτέρων του ΕΚΑΒ έχουν ακινητοποιηθεί,** ώστε να επιστρέψουν στην υπηρεσία των πολιτών των ακριτικών περιοχών της χώρας, προσφέροντας υψηλού επιπέδου ασφάλειας αεροδιακομιδές.
- **Ανεφοδιασμός των ασθενοφόρων του ΕΚΑΒ, από πρατήρια καυσίμων του Υπουργείου Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης,** με καύσιμα χωρίς φορολογία.
- **Η ανάπτυξη της τηλεματικής,** ώστε να εξαπλωθεί σε όλη την Ελλάδα, δηλαδή, να λειτουργεί, πλέον, το ΕΚΑΒ με ένα σύγχρονο και αποτελεσματικό τρόπο.
- **Η άρση όλων των εμποδίων για τη λειτουργία όλων των προγραμμάτων τηλεϊατρικής από το ΕΣΠΑ που αφορούν τις νησιωτικές περιοχές.**
- Η χρήση και **αξιοποίηση του συστήματος της στατιστικής της τηλεϊατρικής.** Έχει κατατεθεί η πρόταση της διασύνδεσης με πανεπιστημιακές σχολές, για παράδειγμα, με το Τμήμα Στατιστικής του Πανεπιστημίου Αιγαίου, ώστε το σημερινό έλλειμμα στατιστικής επεξεργασίας, λόγω του χειρόγραφου, να υποκατασταθεί με ασφαλή δείγματα που μπορούν να οδηγήσουν σε αναγωγές και, επομένως, σε επιχειρησιακές διορθώσεις. Δηλαδή στατιστικοποίηση της παρατήρησης και όχι μόνο η ιατρική διεκπεραίωση.
- Διερεύνηση των δυνατοτήτων **ένταξης των πλωτών μέσων του Λιμενικού στο σύστημα των πλωτών διακομιδών και σε έναν ενιαίο φορέα,** με το κατάλληλο προσωπικό και εξοπλισμό.
- **Αξιοποίηση όλων των επιχειρησιακών δυνατοτήτων του ΕΚΑΒ** με ένα ενιαίο επιχειρησιακό συντονισμό.

- **Χάραξη αποτελεσματικής οδικής ασφάλειας** ως έμμεση ενέργεια μείωσης των περιστατικών. Έχει αποδειχθεί ότι όταν αυστηροποιούνται τα μέτρα οδικής ασφάλειας, μειώνονται πάρα πολύ τα ατυχήματα, άρα και το έργο της επείγουσας νοσοκομειακής.

- Με στόχο την κάλυψη κενών, ο εξορθολογισμός του ανθρώπινου δυναμικού με **συνέργειες των Κέντρων Υγείας και των κατά τόπους σταθμών ή τομέων του ΕΚΑΒ**. Η ευθύνη των συνεργειών ανάμεσα στις ΔΥΠΕ και στις τοπικές διοικήσεις του ΕΚΑΒ. Στην κατεύθυνση αυτή αξίζει να μελετήσουμε συνέργειες υπηρεσιών του Υπουργείου Υγείας και της Κεντρικής διοίκησης του ΕΚΑΒ με Υπηρεσίες του Υπουργείου Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης (για παράδειγμα Πυροσβεστική και Τοπική Αυτοδιοίκηση).

Η ουσιαστική λειτουργία του ΕΚΑΒ και η παροχή του αναγκαίου έμφυχου δυναμικού και εξοπλισμού σε συνδυασμό με μια ορθολογική χάραξη της δομής του σε όλη τη χώρα, αλλά και στις ορεινές και νησιωτικές περιοχές, αφορά στη συνταγματική υποχρέωση για ισότιμη, υψηλού επιπέδου, χαμηλού κόστους και υποκείμενη σε κοινωνικό έλεγχο, άμεση πρόσβαση στις υπηρεσίες υγείας.

Είναι ζήτημα που αφορά την προάσπιση της δημόσιας υγείας **όλων ανεξαιρέτως των πολιτών**, σε όποια γωνιά της πατρίδας μας κι αν βρίσκονται.

3. ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΝΗΣΙΩΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ: ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΣΥΡΜΑΛΕΝΙΟΣ

Το ζήτημα της νησιωτικής πολιτικής απασχόλησε την Υποεπιτροπή Νησιωτικών και Ορεινών Περιοχών. Η συζήτηση σχετικά με το παραπάνω ζήτημα πραγματοποιήθηκε στις 20 Απριλίου 2016.

Συμμετείχαν και διατύπωσαν τους προβληματισμούς τους και τις προτάσεις τους: ο Γενικός Γραμματέας Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής του Υπουργείου Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτική (ΓΓΑΙΝΠ), κ. Ιωάννης Γιαννέλης, καθώς και ο κ. Ελευθέριος Κεχαγιόγλου, Πρόεδρος του Διοικητικού Συμβουλίου του Ελληνικού Δικτύου Μικρών Νησιών (ΕΔΜΝ).

Στην Επιτροπή έγινε εκτενής αναφορά στα βασικά και χρόνια προβλήματα των νησιωτικών περιοχών, καθώς και στα προβλήματα που προέκυψαν από το μεταναστευτικό ζήτημα. Κατατέθηκαν προτάσεις και μέτρα για την αντιμετώπιση των προβλημάτων και για την προώθηση της νησιωτικής πολιτικής, με ιδιαίτερη έμφαση στην ανάγκη για ένα νέο αναπτυξιακό σχεδιασμό για τα νησιά. Συζητήθηκε, επίσης, η αναγκαιότητα για άμεση ισχύ της ρήτρας της νησιωτικότητας.

Ρήτρα νησιωτικότητας

Οι ευρωπαϊκές συνθήκες Άμστερνταμ και Λισσαβώνας, καθώς και το ελληνικό Σύνταγμα θεσμοθέτησαν τη Νησιωτικότητα, δηλαδή τη νησιωτική ιδιαιτερότητα. Μετά από πολλές συζητήσεις ανάμεσα στις πολιτικές δυνάμεις της χώρας και τους εκπροσώπους της αυτοδιοίκησης των νησιωτικών περιοχών, αλλά και τις αντίστοιχες επαγγελματικές και κοινωνικές οργανώσεις, υπήρξε εκκίνηση των νομοθετικών πρωτοβουλιών, που αποτυπώθηκε στον Καλλικράτη, αλλά και στον Νόμο 4150/2013. Ο τελευταίος, εκτός των άλλων, προβλέπει και τη ρήτρα νησιωτικότητας. Σύμφωνα με αυτή, για κάθε νόμο του Κράτους που ψηφίζεται και αφορά στα νησιά είναι αναγκαία η γνωμάτευση της Γενικής Γραμματείας Νησιωτικής Πολιτικής και Αιγαίου, ύστερα από συνεννόηση με τους τοπικούς Βουλευτές, καθώς και με το Συμβούλιο Νησιωτικής Πολιτικής, συμβούλιο στο οποίο προΐσταται ο Πρωθυπουργός, το οποίο, όμως, δεν έχει συγκροτηθεί ως τώρα.

Επίσης, καθοριστική θα είναι και η άμεση αλλαγή του Κανονισμού της Βουλής, έτσι ώστε να βρεθεί ο τρόπος και τα κατάλληλα εργαλεία, για να υπάρξει νομοτεχνική

επεξεργασία όλων των θεμάτων και των νομοσχεδίων, προτού φτάσουν στην Ολομέλεια.

Τουρισμός

Τα νησιά αποτελούν την αιχμή του δόρατος του ελληνικού τουρισμού. Για να εξακολουθεί να είναι το μεγάλο μας πλεονέκτημα και να βελτιωθεί η ελκυστικότητά τους, είναι απαραίτητη η βιώσιμη αειφόρος ανάπτυξή τους, που σημαίνει ότι ο τουρισμός θα πρέπει να σέβεται, πρωτίστως, το εξαίρετο φυσικό περιβάλλον και τη διατήρηση της ιστορικής και πολιτιστικής τους φυσιογνωμίας. Αυτή άλλωστε η φυσιογνωμία τους αποτελεί και το συγκριτικό πλεονέκτημα της τουριστικής νησιωτικής ανάπτυξης, που οφείλουμε να υπερασπιστούμε με όλες μας τις δυνάμεις.

Τα ελληνικά νησιά μέχρι πρόσφατα στήριξαν την τουριστική ανάπτυξη στο πρότυπο του οργανωμένου μαζικού τουρισμού, επιδιώκοντας το γρήγορο και εύκολο κέρδος. Αυτό είχε σε αρχικό στάδιο κάποια εισοδηματικά οφέλη, αλλά στη συνέχεια και μια σειρά δυσμενών επιπτώσεων. Το μοντέλο του μαζικού τουρισμού φαίνεται πλέον να έχει εξαντλήσει τα όριά του, παρουσιάζοντας προβλήματα σε οικονομικό, κοινωνικό και περιβαλλοντικό επίπεδο, ενώ η προώθηση των tour operators σε λογικές all inclusive δημιουργεί σοβαρές αρνητικές επιπτώσεις στην οικονομία των τοπικών κοινωνιών. Παράλληλα, απαιτούνται πολιτικές στήριξης μιας μακρόπνοης τουριστικής πολιτικής, που θα αξιοποιεί όλα τα συγκριτικά πλεονεκτήματα του κάθε νησιού, θα δένει οργανικά τον τουρισμό με τον πολιτισμό, αλλά και με την πρωτογενή παραγωγή. Θα αναπτύξει όλες τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού με προφανείς θετικές επιπτώσεις στην επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου.

Είναι απαραίτητο, λοιπόν, να καταρτιστεί ένα μακρόπνοο στρατηγικό σχέδιο για τη βιώσιμη και ισόρροπη ανάπτυξη των νησιών, έτσι ώστε η αυξητική τάση του τουρισμού όλα τα τελευταία χρόνια, να μην είναι αποτέλεσμα, κυρίως, των δυσμενών συνθηκών της ευρύτερης περιοχής μας, αλλά, κυρίως, συνέπεια ενός δικού μας σχεδιασμού για την τουριστική ανάπτυξη της χώρας.

Μεταφορές - Προσβασιμότητα

Κομβικό ζήτημα για την τουριστική, αλλά και, γενικότερα, για την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη των νησιωτικών περιοχών είναι το ζήτημα της ακτοπλοϊκής διασύνδεσης και, γενικότερα, των μεταφορών. Οι ακτοπλοϊκές συνδέσεις, ειδικά στα μικρότερα νησιά εμφανίζονται να είναι πολλαπλά προβληματικές, με μειωμένα δρομολόγια (ειδικά κατά τους χειμερινούς μήνες). Υπάρχει έλλειψη ενδοεπικοινωνίας, τα πλοία είναι παλαιά και τα λιμάνια απαιτούν ανακατασκευές και επεκτάσεις.

Απαιτείται, λοιπόν, η χάραξη ενός νέου δικτύου ακτοπλοϊκών διασυνδέσεων, που θα συνδυάζει τις γραμμές - κορμούς με τις επιμέρους συνδέσεις, ενώ, ταυτόχρονα, θα πρέπει να αξιοποιηθούν όλες οι δυνατότητες και οι μορφές παροχής του συγκοινωνιακού έργου, ώστε η ακτοπλοϊκή διασύνδεση να ικανοποιεί καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου τις απαιτήσεις μετακίνησης επιβατών και εμπορευμάτων. Ταυτόχρονα, απαιτείται ένας συνολικός επανασχεδιασμός των δρομολογιακών δικτύων, έτσι ώστε να αξιοποιηθούν στο έπακρο οι συνδυασμένες μεταφορές, έχοντας υπόψη και τον επανασχεδιασμό των λεγόμενων άγονων γραμμών, αεροπορικών και ακτοπλοϊκών.

Ως προς τα λιμάνια, ιδιαίτερη έμφαση πρέπει να δοθεί στην κατασκευή υποδομών, ανάλογα με τον χαρακτηρισμό τους σε εθνικής, περιφερειακής και τοπικής σημασίας, ενώ ανοικτή παραμένει η συζήτηση για το κατά πόσο πρέπει να υπάρχουν πολλά δημοτικά λιμενικά ταμεία ή να υπάρχει ένα άλλο βιώσιμο σύστημα. Αυτό που είναι σημαντικό, με όποιο σύστημα και διαχείριση κι αν υπάρχει, είναι ότι χρειάζεται μια άμεση λύση που να δώσει προοπτική και να αναζωογονήσει τις λιμενικές υποδομές.

Μια εξαιρετικά ενδιαφέρουσα πρόταση κατατέθηκε στην Επιτροπή, για τη δημιουργία της «Αιγιακής Οδού». Δηλαδή, το δρομολόγιο ενός πλοίου που θα ξεκινάει από τη Γαύδο, το Καστελόριζο και θα φτάνει στη Βόρεια Ελλάδα μέχρι το απώτατο σημείο - εκτός από τη Θεσσαλονίκη - και στο Πόρτο Λάγος, ώστε να μπορεί ο πολίτης να ξεκινάει από τη μια άκρη και να φτάνει στην άλλη άκρη της Ελλάδας.

Τέλος, η προώθηση των υδατοδρομιών, που θα μπορούσε να δώσει σημαντικές λύσεις στο ζήτημα της προσβασιμότητας, ιδιαίτερα στα νησιά που δεν υπάρχουν αεροδρόμια. Φαίνεται, πλέον, ότι μετά από καθυστερήσεις και αγκυλώσεις στο θεσμικό πλαίσιο και στη γραφειοκρατία, βρισκόμαστε στο τελικό στάδιο υλοποίησής τους.

Οικονομία, ανάπτυξη, χωροταξικός σχεδιασμός

Η βιώσιμη και ισόρροπη ανάπτυξη των νησιωτικών περιοχών προϋποθέτει τον καθορισμό των "ορίων" της ανάπτυξης ανάλογα με τη φέρουσα ικανότητα, αλλά και τα συγκριτικά φυσικά και παραγωγικά πλεονεκτήματα των νησιών. Ο χωροταξικός σχεδιασμός ανά νησί αποτελεί το πρώτο βήμα για την οριοθέτηση της ανάπτυξης, αφού θα καθορίσει τις χρήσεις γης και την ανάλογη στήριξη των οικονομικών και παραγωγικών δραστηριοτήτων.

Ο πρωτογενής τομέας θα πρέπει να επανεκκινήσει όλη εκείνη την παραγωγή των τοπικών προϊόντων που εγκαταλείφθηκαν στο όνομα της τουριστικής

μονοκαλλιέργειας και να την καταστήσει οργανικό στοιχείο της τουριστικής ανάπτυξης. Το ίδιο θα πρέπει να σχεδιαστεί και η μεταποίηση, καθώς και συνολικά η βιοτεχνική και βιομηχανική δραστηριότητα, όπου υπάρχουν δυνατότητες και ιστορική παράδοση (π.χ. ορυκτός πλούτος).

Ενέργεια

Στόχος της ενεργειακής πολιτικής στα νησιά, προφανώς, είναι η ενεργειακή επάρκεια, καθώς και η κάλυψη της αυξημένης ενεργειακής ζήτησης που απαιτεί η τουριστική ανάπτυξη. Πρέπει να προχωρήσει η ηλεκτρική διασύνδεση με την ηπειρωτική χώρα, έτσι ώστε να αντικατασταθούν οι ρυπογόνοι πετρελαϊκοί σταθμοί και, ταυτόχρονα, να αξιοποιηθούν και οι ΑΠΕ με σεβασμό στη χωροθέτηση και τα όρια του νησιωτικού χώρου.

Υγεία, Παιδεία, Πρόνοια

Τα τελευταία χρόνια η υποβάθμιση της δημόσιας υγείας, της παιδείας και της πρόνοιας είχε ξεπεράσει κάθε όριο βιωσιμότητας. Οι προσπάθειες που γίνονται τώρα για τη στήριξη δημόσιων πολιτικών και δομών είναι αξιοσημείωτες, αλλά απαιτούνται ακόμα περισσότερο εξειδικευμένες πολιτικές και οικονομικοί πόροι, έτσι ώστε να καλυφθούν οι ανάγκες μιας στοιχειώδους και ανεκτής κοινωνικής πολιτικής.

Περιβαλλοντικές υποδομές

Υδροδότηση

Το χρόνιο πρόβλημα των άνυδρων νησιών δεν λύνεται με τη δαπανηρή μεταφορά νερού, ακόμα και με τον στρατό. Είναι απαραίτητο να αναζητηθούν άλλοι τρόποι. Πρέπει να γίνει επέκταση των συστημάτων αφαλάτωσης σε όλα τα νησιά και κατά προτίμηση να είναι μονάδες στηριζόμενες σε ΑΠΕ.

Σύμφωνα με τη Γενική Γραμματεία Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής (Γ.Γ.ΑΙ.Ν.Π.), έχουν γίνει σημαντικές προσπάθειες τουλάχιστον για τη μείωση της δαπάνης μεταφοράς νερού, ενώ, σύντομα, θα κινηθεί η διαδικασία για την προκήρυξη δημόσιου διεθνούς μειοδοτικού διαγωνισμού επεξεργασίας θαλασσινού νερού, για τα άνυδρα νησιά Κυκλάδων και Δωδεκανήσου, αλλά και για τα άλλα νησιά, τα οποία θα ήθελαν να συμμετάσχουν, προκειμένου να μειώσουν το κόστος υδροδότησής τους.

Παράλληλα, η διαχείριση του υδάτινου δυναμικού απαιτεί έργα εμπλουτισμού του υδροφόρου ορίζοντα και υλοποίησης πολιτικών εξοικονόμησης και ορθολογικής διαχείρισης, αξιοποιώντας όλους τους δυνατούς τρόπους και μορφές, όπως μικρά ανασχετικά φράγματα, υποχρεωτικές ομβροδεξαμενές, λιμνοδεξαμενές κ.λπ..

Απορρίμματα - Λύματα

Είναι γεγονός ότι η ολοκληρωμένη διαχείριση των απορριμμάτων έχει μείνει αρκετά πίσω στα νησιά. Σε πολλά, ακόμη και μεγάλα νησιά, λειτουργούν, ακόμα, Χώροι Ανεξέλεγκτης Διάθεσης Αποβλήτων (ΧΑΔΑ) ή και πρόχειρης καύσης των σκουπιδιών. Υπάρχουν ΧΑΔΑ που δεν έχουν αποκατασταθεί, ενώ με πολύ βραδείς ρυθμούς προχωρά η λειτουργία των Χώρων Υγειονομικής Ταφής Απορριμμάτων (ΧΥΤΑ) και πολύ περισσότερο των Χώρων Υγειονομικής Ταφής Υπολειμμάτων (ΧΥΤΥ), που προϋποθέτουν τον διαχωρισμό στην πηγή, την κομποστοποίηση και την ανακύκλωση. Πρέπει γρήγορα να προχωρήσει η αναθεώρηση των Περιφερειακών Σχεδιασμών Διαχείρισης Αποβλήτων (ΠΕΣΔΑ) και η υλοποίησή τους ανά νησί, έτσι ώστε να αποφευχθούν και τα επερχόμενα πρόστιμα.

Το ίδιο περίπου ισχύει και για τη διάθεση - διαχείριση των λυμάτων, που αποτελεί στοιχειώδες ζήτημα προστασίας της δημόσιας υγείας και της περιβαλλοντικής προστασίας. Παντού πρέπει να λειτουργήσουν σωστά οι εγκαταστάσεις βιολογικών καθαρισμών, αξιοποιώντας όλους τους διαθέσιμους εθνικούς και ευρωπαϊκούς πόρους.

Δημόσια Διοίκηση, Διοικητικές Υπηρεσίες

Η αποψίλωση των υπηρεσιών στα νησιά, τα χρόνια των μνημονίων, δημιούργησε σοβαρά προβλήματα στην εξυπηρέτηση των κατοίκων και των επισκεπτών τους. Οι υπηρεσίες που καταργήθηκαν δεν μπόρεσαν να αντικατασταθούν αποτελεσματικά, ενώ οι ηλεκτρονικές υπηρεσίες αδυνατούν να καλύψουν το σύνολο των αναγκών.

Ορισμένα βασικά χαρακτηριστικά είναι:

- Η μεγάλη υποστελέχωση του συνόλου σχεδόν των υπηρεσιών. Η έλλειψη προσωπικού στους Δήμους, όπου ακραίο παράδειγμα σε μικρά νησιά, αποτελεί ο Δήμαρχος να στηρίζεται σε ένα γραμματέα ή και ένα-δύο υπαλλήλους.
- Η επικάλυψη αρμοδιοτήτων Γενικής Γραμματείας Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής, Αποκεντρωμένης Διοίκησης και Περιφέρειας.
- Η γραφειοκρατία και η καθυστέρηση στην αδειοδότηση έργων. Βασικό πρόβλημα και ανασταλτικός παράγοντας για τις χρηματοδοτήσεις από τα Ευρωπαϊκά προγράμματα, για τα μικρά νησιά, είναι η έλλειψη μελετών και ωρίμανσης των έργων, λόγω έλλειψης τεχνικής υποστήριξης.

Μεταναστευτικό – Προσφυγικό

Το μεταναστευτικό - προσφυγικό είναι ένα ζήτημα που απασχολεί όλη την Ελλάδα, αλλά για τα νησιά είναι ένα άμεσο και οξύ πρόβλημα, αφού είναι οι πύλες εισόδου στη Χώρα. Τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου έχουν δεχθεί το 1/3 των ροών που έχει δεχθεί όλη η Ευρώπη.

Η ανεξέλεγκτη είσοδος ανθρώπων έχει περιοριστεί, ενώ έχει γίνει και καταγραφή των ΜΚΟ και των εθελοντών, αλλά το πρόβλημα συνεχίζει να υφίσταται με την έλλειψη χρηματοδότησης, την ανεπάρκεια των δομών φιλοξενίας, αλλά και τη συμφωνία Τουρκίας - Ευρωπαϊκής Ένωσης να είναι αρκετά εύθραυστη.

Είναι προφανές ότι τα νησιά του ανατολικού Αιγαίου πρέπει να τύχουν ακόμα μεγαλύτερης προσοχής και να επεκταθούν τα αντισταθμιστικά μέτρα και η στήριξη των τοπικών οικονομιών σε όλα τα επίπεδα.

Συμπεράσματα

Οι κάτοικοι των ελληνικών νησιών νοιώθουν πολλές φορές ως πολίτες αδικημένοι και διαμαρτύρονται για ανισότιμη μεταχείρισή τους από την Πολιτεία. Τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν λόγω της νησιωτικής ιδιαιτερότητας (απομόνωση, αυξημένο κόστος ύπαρξης και διατήρησης υποδομών, υψηλό κόστος παραγωγής, περιορισμένες αγορές, ελλειμματικές δομές υγείας, πρόνοιας και παιδείας κ.ά.) είναι χρόνια και, μάλιστα, επιτάθηκαν λόγω της οικονομικής κρίσης και των πολιτικών των μνημονίων με τελευταίο πλήγμα την κατάργηση του ειδικού καθεστώ ΦΠΑ).

Απαραίτητο, λοιπόν, να σχεδιαστεί τάχιστα μια σαφής, οριοθετημένη και στοχευμένη νησιωτική πολιτική σε όλα τα επίπεδα, η οποία θα αντιμετωπίσει άμεσα τα υπαρκτά προβλήματα με μέτρα βραχυπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα, έτσι ώστε με την αξιοποίηση όλων των συγκριτικών πλεονεκτημάτων τα νησιά να διατηρήσουν το μόνιμο πληθυσμό τους και να δώσουν προοπτική στους νέους ανθρώπους.

4. Εισήγηση για τον αθλητισμό στις ορεινές και νησιωτικές περιοχές

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ: ΙΩΑΝΝΗΣ ΑΝΔΡΙΑΝΟΣ

Η συνταγματική υποχρέωση της πολιτείας να διασφαλίζει στην πράξη την πρόσβαση όλων των πολιτών στο αγαθό της άθλησης, ειδικά για τις ορεινές και νησιωτικές περιοχές της χώρας, εξυπηρετεί δύο αλληλοσυμπλεκόμενες στοχεύσεις:

Αφενός, καλύπτει μια υπαρκτή ανάγκη, ενθαρρύνοντας τους κατοίκους των περιοχών αυτών προς την άθληση και την υγιεινή ζωή, συμβάλλοντας στη βελτίωση του βιοτικού τους επιπέδου και ενισχύοντας τις πιθανότητες, ιδιαίτερα οι νέοι άνθρωποι να παραμείνουν στον τόπο τους.

Αφετέρου, στις περιοχές όπου υπάρχει αυτή η δυνατότητα, στοχευμένες δράσεις για την ενίσχυση του αθλητισμού μπορούν να οδηγήσουν στη δημιουργία ή την ουσιαστική τόνωση της τουριστικής κίνησης και στη δημιουργία προστιθέμενης αξίας για την τοπική οικονομία.

Δεδομένων των δημοσιονομικών περιορισμών της συγκυρίας, αλλά και της εμπειρίας των προηγούμενων ετών, η δράση της πολιτείας μπορεί να αφορά τους παρακάτω βασικούς άξονες:

1. Ενίσχυση των υφιστάμενων δομών

Είναι έντονη η ανάγκη για έργα συντήρησης και αναβάθμισης των, ήδη, υφιστάμενων αθλητικών εγκαταστάσεων. Η διαδικασία αδειοδότησης των αθλητικών εγκαταστάσεων της χώρας κατέδειξε στην πράξη την ανάγκη για υλοποίηση ακόμα και εργασιών που αφορούν άμεσα την ασφάλεια αθλουμένων και θεατών. Ακόμη, η αξιοποίηση προγραμμάτων για την ενεργειακή αναβάθμιση αθλητικών εγκαταστάσεων αποδείχθηκε ότι μπορεί να μειώσει σημαντικά το κόστος λειτουργίας, ιδιαίτερα για ενεργοβόρες εγκαταστάσεις, όπως τα κολυμβητήρια.

Τονίζεται ότι τις περισσότερες φορές η υλοποίηση έργων συντήρησης, πέραν του ότι διασφαλίζει την ορθή χρήση των εγκαταστάσεων, λειτουργεί και προληπτικά έναντι της εμφάνισης στο μέλλον μεγαλύτερων σωρευτικών ζημιών που αντιμετωπίζονται πολύ δυσκολότερα και απαιτούν πολύ περισσότερους πόρους.

Ταυτόχρονα, είναι επιτακτική η ανάγκη ενίσχυσης των αθλητικών σωματείων με αντικειμενικά κριτήρια.

2. Δημιουργία νέων δομών

Η υλοποίηση νέων αθλητικών εγκαταστάσεων μικρού κόστους (γήπεδα ποδοσφαίρου 5x5, ανοιχτά γήπεδα μπάσκετ κ.ο.κ.), ευθυγραμμισμένων με τους περιορισμούς της τρέχουσας συγκυρίας, έχει αποδειχθεί ότι συμβάλλει ουσιαστικά στην ενθάρρυνση των κατοίκων απομακρυσμένων περιοχών και, ιδιαίτερα, των παιδιών και των νέων ανθρώπων να ασχοληθούν με τον αθλητισμό, ενώ, ταυτόχρονα, ενισχύει το βιοτικό επίπεδο των τοπικών κοινοτήτων και το ηθικό του πληθυσμού.

3. Αξιοποίηση των τοπικών ιδιοτεροτήτων

Τα σποραδικά παραδείγματα επιτυχούς αξιοποίησης των τοπικών δυνατοτήτων αθλητικής ανάπτυξης και αθλητικού τουρισμού (ιστιοπλοΐα, αναρρίχηση, ποδηλασία βουνού κ.λπ.), καταδεικνύουν τις μεγάλες δυνατότητες που υπάρχουν ιδιαίτερα για περιοχές με γεωγραφικές ιδιαιτερότητες, όπως κατεξοχήν είναι οι ορεινές και νησιωτικές περιοχές της χώρας.

Ιδανικά, ο σχεδιασμός πρέπει να αφορά τη συνεργασία του αρμόδιου Υπουργείου με τις περιφέρειες και τις τοπικές κοινότητες, τις αθλητικές ομοσπονδίες και εκπροσώπους του τουρισμού.

5. ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΕΠΑΡΚΕΙΑ ΣΤΗ ΝΗΣΙΩΤΙΚΗ ΧΩΡΑ

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ: ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΤΣΙΚΗΣ

Βασική προϋπόθεση του ενεργειακού σχεδιασμού σε εθνικό επίπεδο, τόσο στην ηπειρωτική όσο και στη νησιωτική χώρα, είναι η ένταξή του σε ένα σχέδιο στρατηγικής ανάπτυξης, η οποία θα πρέπει να βασίζεται στη μέγιστη και βέλτιστη αξιοποίηση των εγχώριων πηγών ενέργειας.

Η Ελλάδα πρέπει να έχει μία σαφή στροφή προς την πράσινη, ανανεώσιμη ενέργεια και την ευνοεί σε αυτό το πλούσιο ανανεώσιμο δυναμικό που διαθέτει. Η Ελλάδα δε χρειάζεται περισσότερη ενέργεια, χρειάζεται όμως να την παράγει και να την καταναλώνει πιο έξυπνα και αποδοτικά.

Οι Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας, πάντα σε συνδυασμό με την εξοικονόμηση ενέργειας, θα μειώσουν δραματικά τις εκπομπές των αερίων που καταστρέφουν το κλίμα, θα δημιουργήσουν εκατοντάδες χιλιάδες νέες θέσεις εργασίας στη χώρα, θα διασφαλίσουν καθαρή και οικονομική ενέργεια για όλους και θα εξοικονομήσουν εκατοντάδες δισ. ευρώ από την αγορά εισαγόμενων καυσίμων (πετρέλαιο, φυσικό αέριο, εισαγωγές ενέργειας) και την αγορά δικαιωμάτων ρύπανσης.

Στην Ελλάδα υπάρχουν, περίπου, 6.000 νησιά, νησίδες και βραχονησίδες. Από το σύνολο αυτών των νησιών μόνον τα 117 κατοικούνται. Από αυτά, μόνον τα 79 έχουν πληθυσμό άνω των 100 κατοίκων και μόλις 53 άνω των 1.000. Τα περισσότερα ελληνικά νησιά βρίσκονται στο Αιγαίο πέλαγος, λιγότερα στο Ιόνιο και ελάχιστα στο Λιβυκό.

Τα περισσότερα νησιά σήμερα στην Ελλάδα (κυρίως στο Αιγαίο) ηλεκτροδοτούνται από αυτόνομα ηλεκτρικά συστήματα με παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας κατά κύριο λόγο από τοπικούς θερμικούς σταθμούς παραγωγής, οι οποίοι λειτουργούν με καύσιμο πετρέλαιο, βαρύ (μαζούτ) ή και ελαφρύ (ντίζελ), και τους σταθμούς ΑΠΕ (αιολικούς και φωτοβολταϊκούς). Τα νησιά αυτά δεν έχουν διασυνδεθεί μέχρι σήμερα με το ηπειρωτικό ηλεκτρικό σύστημα, λόγω, κυρίως, τεχνικών και τεχνολογικών δυσκολιών, που υφίσταντο μέχρι πρότινος, αλλά και λόγω οικονομικών δυσκολιών, καθώς οι διασυνδέσεις είναι έργα μεγάλης έντασης κεφαλαίου.

Η έννοια της νησιωτικότητας παραπέμπει στην απομόνωση και την απομάκρυνση από το κέντρο. Η ενεργειακή νησιωτικότητα αναδεικνύει, αφενός την

απουσία διασύνδεσης με το ηλεκτρικό δίκτυο κορμού, και αφετέρου την αυτονομία της λειτουργίας των συστημάτων παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας.

Τα νησιά, εξαιτίας των ποικίλων μειονεκτημάτων τους και, ιδιαιτέρως, της απομόνωσης ή του περιορισμένου μεγέθους τους, είναι περιοχές που δεν ευνοούνται σε εδαφικό επίπεδο και πολύ συχνά σε οικονομικό και κοινωνικό. Το άρθρο 174 της Συνθήκης της Λισσαβώνας, που καθορίζει το αντικείμενο της οικονομικής, κοινωνικής και εδαφικής συνοχής, αναγνωρίζει αυτό το γεγονός και τονίζει ότι πρέπει να δοθεί στα νησιά ειδική προσοχή, με δράσεις που θα μειώσουν την καθυστέρηση στην ανάπτυξη αυτών των λιγότερο ευνοημένων περιοχών και θα συμβάλλουν στην κοινωνική συνοχή.

Στις μέρες μας, όπου η ηλεκτρική ενέργεια είναι ένα από τα βασικότερα αγαθά για την ανάπτυξη των κοινωνιών, η χώρα μας οφείλει να διεκδικήσει ουσιαστική κοινοτική στήριξη με βάση την ενεργειακή νησιωτικότητα.

Η ενέργεια αποτελεί τον πυρήνα της αιφόρου ανάπτυξης και οι ενεργειακές επιλογές έχουν αντίκτυπο σε όλες τις πλευρές της κοινωνικής και οικονομικής δραστηριότητας. Παράλληλα, τα νησιά αποτελούν συχνά αυτόνομα συστήματα με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, η γεωγραφική θέση και τα μορφολογικά χαρακτηριστικά των οποίων, συχνά, δεν επιτρέπουν την εύκολη διασύνδεσή τους με το ηπειρωτικό ηλεκτρικό δίκτυο, ενώ είναι και ευάλωτα στις ενδεχόμενες επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής.

Μέχρι το 2020, η Ε.Ε. στοχεύει να λαμβάνει, τουλάχιστον, το 20% της ενέργειάς της, χρησιμοποιώντας ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, μερίδιο που θα αυξηθεί σε 27% έως το 2030. Το ποσοστό αυτό, όμως, θεωρείται από τις περιβαλλοντικές οργανώσεις χαμηλό και ανεπαρκές, για να μπορεί να συμβάλλει αποφασιστικά στην ανάσχεση του φαινομένου της υπερθέρμανσης και της κλιματικής αλλαγής.

Σύμφωνα με τις περιβαλλοντικές οργανώσεις, η Ε.Ε. σημειώνει επιτυχία, αλλά με βάση χαμηλούς στόχους. Ακόμα και ως προς αυτούς, όμως, σημειώνονται μεγάλες αποκλίσεις. Υπάρχουν χώρες, όπως η Σουηδία, η Λετονία, η Φινλανδία και η Αυστρία, όπου οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας καλύπτουν περισσότερο από το ένα τρίτο της τελικής κατανάλωσης ενέργειας. Στο άλλο άκρο της κλίμακας, η Μάλτα, το Λουξεμβούργο, η Ολλανδία και το Ηνωμένο Βασίλειο ήταν κάτω από 5%. Η Ελλάδα βρίσκεται σε ένα μέσο επίπεδο, λίγο κάτω από τον μέσο όρο.

Στα παραπάνω έρχονται να προστεθούν και τα ακόλουθα θέματα:

- ❖ Η ενεργειακή εξάρτηση από το πετρέλαιο είναι μεγάλη και το κόστος της συμβατικής ηλεκτροπαραγωγής, τοπικά, είναι ιδιαίτερα υψηλό.
- ❖ Η χρήση συμβατικών καυσίμων δημιουργεί σημαντικά περιβαλλοντικά, οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα.
- ❖ Ο ρυθμός ετήσιας αύξησης της ενεργειακής ζήτησης είναι μεγάλος λόγω της αυξανόμενης οικιστικής ανάπτυξης και υπάρχουν μεγάλες εποχιακές διακυμάνσεις της ζήτησης φορτίου, λόγω της ραγδαίας αύξησης του πληθυσμού κατά τους καλοκαιρινούς μήνες.

Οι νησιωτικές περιοχές διαθέτουν εξαιρετικά υψηλό δυναμικό Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (ΑΠΕ), το οποίο σε μεγάλο βαθμό παραμένει ανεκμετάλλευτο, καθώς και σημαντικά περιθώρια για εξοικονόμηση ενέργειας. Ως εκ τούτου, η διάδοση των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (ΑΠΕ) και η εφαρμογή ενεργειακών λύσεων με παράλληλη αναθεώρηση των συνήθων πρακτικών διαχείρισης και κατανάλωσης ενέργειας αναδεικνύονται ως βασικές προτεραιότητες για τα νησιά.

Τα κύρια πλεονεκτήματα των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας είναι τα εξής:

- Είναι ανεξάντλητες πηγές ενέργειας και συμβάλλουν στη μείωση της εξάρτησης από τους άλλους συμβατικούς ενεργειακούς πόρους, οι οποίοι με το πέρασμα του χρόνου εξαντλούνται.
- Επειδή είναι διάσπαρτες γεωγραφικά, οδηγούν στην αποκέντρωση του ενεργειακού συστήματος και δίνουν τη δυνατότητα κάλυψης των ενεργειακών αναγκών, σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο ανακουφίζοντας έτσι τα συστήματα υποδομής και μειώνοντας τις απώλειες από τη μεταφορά ενέργειας.
- Έχουν αρκετά χαμηλό λειτουργικό που δεν επηρεάζεται από τις διακυμάνσεις της διεθνούς οικονομίας και ειδικότερα των τιμών των συμβατικών καυσίμων.
- Επενδύοντας στις ΑΠΕ δημιουργούνται νέες θέσεις εργασίας σε τοπικό, κυρίως, επίπεδο.
- Είναι φιλικές προς τον άνθρωπο και προς το περιβάλλον και η αξιοποίησή τους είναι γενικά αποδεκτή από όλους.
- Είναι εγχώριες πηγές ενέργειας και συμβάλλουν με αυτόν τον τρόπο στην ενίσχυση της αυτόνομης και της ασφάλειας του ενεργειακού εφοδιασμού σε τοπικό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο.

- Προσφέρουν τη δυνατότητα ορθολογικής αξιοποίησης των ενεργειακών πόρων, καλύπτοντας ένα ευρύ φάσμα των ενεργειακών αναγκών των χρηστών (για παράδειγμα ηλιακή ενέργεια για θερμότητα χαμηλών θερμοκρασιών, αιολική ενέργεια για ηλεκτροπαραγωγή).

Κατά συνέπεια, τα νησιά μπορούν να αποτελέσουν το εφαλτήριο για την υλοποίηση της πράσινης περιφερειακής ανάπτυξης, την ανάπτυξη της καινοτομίας, τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, τη συγκράτηση των τοπικών πληθυσμών, την προώθηση νέων επιχειρηματικών σχημάτων με τη συμμετοχή της τοπικής αυτοδιοίκησης και μικρών επενδυτών, με στόχο την κάλυψη των ενεργειακών αναγκών τους και την εξασφάλιση του ενεργειακού τους εφοδιασμού, την εξοικονόμηση πρωτογενούς ενέργειας, την προστασία του περιβάλλοντος και τη συμβολή τους στην αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής.

Ως εκ τούτου, τα νησιά μπορούν να συμβάλλουν καθοριστικά στη γενικότερη προσπάθεια για Πράσινη Ανάπτυξη. Βασικό κλειδί στην πορεία αυτή θα πρέπει να αποτελέσει ο Ενεργειακός Σχεδιασμός, ο οποίος θα ξεκινά από την καταγραφή του σημερινού ενεργειακού προφίλ, θα εξετάζει το πραγματικό ενεργειακό δυναμικό, θα διερευνά τις κατάλληλες τεχνολογίες, θα εντοπίζει τα κοινωνικά και περιβαλλοντικά προβλήματα, θα προτείνει τρόπους αντιμετώπισης των θεσμικών εμποδίων και θα εξετάζει τις διαθέσιμες επιλογές για τη χρηματοδότηση των έργων.

Η διασύνδεση των νησιών του Αιγαίου με το ηπειρωτικό σύστημα αποτελεί, επίσης, μεγάλο στρατηγικό μέρος του σχεδιασμού για την ανάπτυξη των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας, όχι μόνο στα νησιά, αλλά και σε επίπεδο εθνικό, καθώς σχετίζεται απόλυτα με την επίτευξη των εθνικών στόχων. Η ηλεκτρική διασύνδεση των νησιών με το ηπειρωτικό σύστημα αποτελεί πάγιο στόχο δεκαετιών, με σκοπό την ελαχιστοποίηση της χρήσης πετρελαίου για την ηλεκτροδότηση των νησιών και τη μέγιστη δυνατή αξιοποίηση του δυναμικού των ΑΠΕ των νησιών.

Η διείσδυση των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας στην τελική κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας παρουσίασε σημαντικά αυξητική τάση από το 2010 μέχρι σήμερα, με αποτέλεσμα, το 2015, να καλύπτει πανελλαδικά το 18% στην τελική κατανάλωση ενέργειας.

Σημαντικός παράγοντας για τη μεγάλη διείσδυση των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας, στο ελληνικό ενεργειακό ισοζύγιο είναι η εκμετάλλευση του αιολικού δυναμικού, το οποίο είναι άφθονο στην Ελλάδα και κυρίως στο Αιγαίο. Για να πετύχει η Ελλάδα τους εθνικούς της στόχους κρίνεται αναγκαία η συνεισφορά των νησιών στην

ηλεκτροπαραγωγή της χώρας με εγκατάσταση μεγάλων αιολικών πάρκων σε αυτά και διασύνδεσή τους, όπου αυτό είναι εφικτό, με την ηπειρωτική Ελλάδα.

Για να μπορεί να εκμεταλλευτεί καλύτερα το αιολικό δυναμικό της χώρας θα μπορούσαν να γίνουν:

- ❖ Αιολικά πάρκα στην ηπειρωτική χώρα.
- ❖ Αιολικά πάρκα σε νησιά (με την προϋπόθεση ότι τα νησιά αυτά παραμένουν μη διασυνδεδεμένα με την ηπειρωτική χώρα).
- ❖ Αιολικά πάρκα σε νησιά των οποίων τη διασύνδεση προτίθεται να αναλάβει ο επενδυτής.
- ❖ Αιολικά πάρκα σε ακατοίκητες βραχονησίδες.

Για την υλοποίηση αυτών των έργων, απαιτείται να λυθούν γραφειοκρατικά ζητήματα, όπως:

- Οι χρονοβόρες διαδικασίες για την απόκτηση των πιστοποιητικών από τις διάφορες δημόσιες υπηρεσίες, οι οποίες σε ένα βαθμό οφείλονται στην έλλειψη του γενικότερου χωροταξικού σχεδιασμού.
- Οι αλληπάλληλες αλλαγές του θεσμικού πλαισίου, οι οποίες δεν εντάσσονται σε ένα ολοκληρωμένο ενεργειακό σχεδιασμό της χώρας και δεν προωθούν την ανάπτυξη των ΑΠΕ όσο θα έπρεπε.
- Η αδυναμία των υφιστάμενων τοπικών δικτύων της ΔΕΗ να απορροφήσουν την ισχύ των ΑΠΕ και η ανάγκη ενισχύσεώς τους, η οποία είναι χρονοβόρα και δαπανηρή, όταν πρόκειται για επεκτάσεις δικτύων υψηλής τάσεως.

Η ελλιπής ενημέρωση των κατοίκων για την ανάγκη ανάπτυξης των ΑΠΕ, αλλά και τις επιπτώσεις των εγκαταστάσεων των ΑΠΕ στο περιβάλλον, θέμα για το οποίο, επίσης, η ενημέρωση είναι ανεπαρκής και έχει λειτουργήσει αρνητικά στο ζήτημα της κοινωνικής αποδοχής.

Η ενεργός συμμετοχή των κεντρικών και τοπικών αρχών της χώρας είναι απαραίτητη, ώστε η νησιωτική Ελλάδα να αποτελέσει έναν ενεργειακό κόμβο, που θα λειτουργήσει και σαν μοχλός ανάπτυξης, στο πλαίσιο του συνολικού Εθνικού Σχεδίου Ενεργειακής Πολιτικής.

**6. ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΩΝ ΝΗΣΙΩΤΙΚΩΝ
ΠΕΡΙΟΧΩΝ
ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ: ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ Χ.ΦΩΚΑΣ**

Αντιλαμβανόμαστε ως προφανώς ανεπίτρεπτο, μια χώρα με το ανάγλυφο της Ελλάδος να στερείται εν έτει 2016 μιας ολοκληρωμένης νησιωτικής πολιτικής που δεν περιορίζεται σε σχέδια επί χάρτου, αλλά δίνει λύσεις στα οξυμένα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι νησιώτες μας στην καθημερινότητά τους.

Το έμπρακτο ενδιαφέρον για τα μικρά, ιδιαίτερα, νησιά μας, θα έπρεπε να συνιστά διαχρονικά εθνική προτεραιότητα, να μην αποτελεί πεδίο στείρας κομματικής αντιπαράθεσης και να μην εξαντλείται σε μεγαλοστομίες άνευ περιεχομένου και ουσίας.

Δεν δικαιούμαστε να μιλάμε περί ισόρροπης και ισότιμης ανάπτυξης, όταν ακόμη και σήμερα πολλά από τα νησιά μας που αποτελούν τη ναυαρχίδα του τουρισμού, στερούνται βασικών υποδομών υγείας, πρόνοιας και εκπαίδευσης, ηλεκτροδότησης και έλλειψης πόσιμου νερού. Γεγονός ακόμη παραμένει, πως τα προβλήματα προϋπήρχαν των Μνημονίων, σαφώς, όμως, επιδεινώθηκαν τα τελευταία χρόνια, με σημείο αναφοράς την πρόσφατη εξίσωση του ΦΠΑ.

Σε επιστολή τους το 2012 προς τον τότε Πρωθυπουργό, κ. Αντώνη Σαμαρά, Αντιδήμαρχοι δέκα μικρών νησιών στο Αιγαίο και στο Ιόνιο παρουσίαζαν με τα πλέον μελανά χρώματα τη γκρίζα πραγματικότητα που αφορά στο παρόν και στο μέλλον τους, εκπέμποντας σήμα κινδύνου προς την πολιτεία και προειδοποιώντας για τον κίνδυνο ερημοποίησης των νησιών. Δυστυχώς, τέσσερα χρόνια μετά, τα προβλήματα που ανέδειξαν παραμένουν ανεπίλυτα.

Ιδιαίτερα πρέπει να μας θορυβήσει η τοποθέτηση του **κ. Ελευθερίου Κεχαγιόγλου**, Προέδρου του Δ.Σ. του Ελληνικού Δικτύου Μικρών Νησιών, ο οποίος στη συνεδρίαση της Υποεπιτροπής στις 21/1/2016 σημείωσε πως από το 1951 έχει φύγει και ο τελευταίος κάτοικος, από 50 μικρά ελληνικά νησιά. *«Η συνολική κατοικήσιμη έκταση, που έχουμε χάσει ως χώρα, σε όλη την ελληνική επικράτεια, η οποία δεν κατοικείται, ξεπερνά σε μέγεθος το άθροισμα της Πάρου και της Νάξου, ο δε πληθυσμός των μονίμων κατοίκων των μικρών νησιών έχει μειωθεί, περίπου, κατά 25% έως 30%».* Σύμφωνα, μάλιστα, με τον ίδιο, η κατάσταση είναι μη αναστρέψιμη για πολλά ακόμη μικρά νησιά, που αναμένεται να ερημώσουν τα επόμενα χρόνια.

Είναι σαφές, πως για προφανείς εθνικούς λόγους πρέπει να σταματήσει άμεσα αυτή η αιμορραγία, μολονότι οι προβλέψεις δεν είναι διόλου ευοίωνες.

Εξαιρετικά ανησυχητικό είναι ακόμη το γεγονός πως, όπως ενημερώθηκε η Υποεπιτροπή, η εφαρμογή του Καλλικράτη, τόσο στην Αυτοδιοίκηση όσο και στην εκπαίδευση, λειτούργησε καταστροφικά για τον πληθυσμό των μικρών νησιών και – δυστυχώς - συνέβαλε στην περαιτέρω αποψίλωσή τους.

Νησιά όπως οι Οθωνοί, η Ερεϊκούσα και το Μαθράκι στον Δήμο Κέρκυρας, ο Κάλαμος και ο Καστός στον Δήμο Λευκάδας, η Ηρακλεία, η Σχοινούσα, η Δονούσα και τα Κουφονήσια στον Δήμο Νάξου και τα Αντικύθηρα στον Δήμο Κυθήρων βρίσκονται ένα βήμα πριν την εγκατάλειψη, καθώς οι ίδιοι οι εναπομείναντες κάτοικοι θεωρούν πως αντιμετωπίζονται από την εκάστοτε κυβέρνηση ως πολίτες γ' κατηγορίας, καθώς τα προβλήματα που τους απασχολούν είναι χρόνια και γνωστά, αλλά, δυστυχώς, η επίλυσή τους καθυστερεί δραματικά.

Σε κυβερνητική σύσκεψη που πραγματοποιήθηκε στις 28/7/2016 με θέμα τη Νησιωτικότητα και τη Νησιωτική Πολιτική, ενημερωθήκαμε από τα ΜΜΕ πως συγκροτήθηκε άτυπη συντονιστική ομάδα εργασίας, που θα προχωρήσει στην επεξεργασία προτάσεων που κατατέθηκαν, με στόχο εντός του φθινοπώρου του 2016 να ανακοινωθεί η πρώτη δέσμη κυβερνητικών μέτρων, που θα αντιμετωπίζει τα προβλήματα των νησιωτών.

Σύμφωνα με τα όσα είδαν το φως της δημοσιότητας, συζητούνται λύσεις για θέματα που αφορούν την εφαρμογή ρήτρας νησιωτικότητας σε όλα τα νομοσχέδια, μέτρα αντιστάθμισης της αύξησης των συντελεστών ΦΠΑ και βελτίωσης της εισπραξιμότητας, το μεταφορικό ισοδύναμο, την ενίσχυση των κοινωνικών/δημόσιων υπηρεσιών προς τους πολίτες, τη διαμόρφωση θεσμών για τη χάραξη και υλοποίηση της νησιωτικής πολιτικής, τη βελτίωση των υποδομών, την εφαρμογή ενός νέου μοντέλου ανάπτυξης με πιλοτικές εφαρμογές σε επιλεγμένα νησιά και την υλοποίηση ενός νέου προγράμματος για την υδροδότηση των άνυδρων νησιών του Αιγαίου.

Στη διαβούλευση αυτή θεωρούμε ως Επιτροπή πως πρέπει να ληφθούν σοβαρά υπ' όψιν προτάσεις που έχουν καταθέσει κατά καιρούς οι κυρίως ενδιαφερόμενοι, οι ίδιοι οι νησιώτες και οι τοπικές αρχές, προτάσεις που μπορούν να συνοψιστούν και να αποτελέσουν μέρος **ενός ολοκληρωμένου σχεδίου σωτηρίας** των μικρών μας νησιών:

- **Εφαρμογή της περίφημης ρήτρας νησιωτικότητας**, που έχει ψηφιστεί και προβλέπει ειδικές ρυθμίσεις για τα νησιά σε κάθε νομοθέτημα.

- **Άμεση βελτίωση προσβασιμότητας**, μέσω της αποκατάστασης λιμένων, της αναβάθμισης όλων των λιμενικών υποδομών και της δημιουργίας ελικοδρομίων, υδατοδρομίων κ.ά.).
- **Επανασχεδιασμός των άγονων γραμμών** για τη βελτίωση της προσβασιμότητας και τη συνεπακόλουθη αύξηση του τουριστικού ρεύματος.
- **Εφαρμογή του μεταφορικού ισοδύναμου** για τη δραστική μείωση του κόστους μεταφοράς στην ενδοεπικοινωνία των νησιών.
- **Αντιμετώπιση του μείζονος προβλήματος της έλλειψης στοιχειώδους ιατρικού και νοσηλευτικού προσωπικού** που ταλανίζει τα νησιά μας, ενίσχυση των περιφερειακών ιατρείων με την παροχή κινήτρων από πλευράς του Υπουργείου Υγείας σε συνεννόηση με την Τοπική Αυτοδιοίκηση.
- **Απόλυτη προτεραιότητα στο ζήτημα της εκπαίδευσης**. Είναι σαφές πως η έλλειψη σχολείων ή η ανάγκη μετακίνησης, η οποία γίνεται με μεγάλη ταλαιπωρία για τους μαθητές, οδηγεί μοιραία στην εγκατάλειψη των νησιών.
- **Άμεση λύση του τεράστιου ζητήματος υδροδότησης των νησιών**. Είναι γνωστό πως επί δεκαετίες παραμένει άλυτο το πρόβλημα με την έλλειψη νερού στα περισσότερα νησιά, είτε λόγω προβλημάτων στις εγκαταστάσεις των δικτύων (όπου υπάρχουν) είτε λόγω της μη επάρκειας, κυρίως δε τους καλοκαιρινούς μήνες, όπου η ζήτηση είναι αυξημένη.
- **Άμεση άρση του απαράδεκτου φαινομένου να πληρώνει ο κάτοικος ενός νησιού το νερό έως και 15 φορές ακριβότερο από ότι ο κάτοικος της ηπειρωτικής χώρας**.
- **Αξιοποίηση προγράμματος ΕΣΠΑ 2014-2020 με συγκεκριμένες προϋποθέσεις**, όπως τη δέσμευση ποσού κεντρικά και όχι από τις περιφέρειες για τα μικρά νησιά, να δοθεί προτεραιότητα στο ΚΡΙΣΙΜΟ αντί του ΩΡΙΜΟΥ από τις Διαχειριστικές Αρχές, να δημιουργηθεί μια ευέλικτη διαχειριστική ομάδα που θα ασχοληθεί με τα μικρά νησιά κεντρικά, να συγκροτηθεί μια ομάδα τεχνικών συμβούλων για τα μικρά νησιά, που θα αναλάβει όλη τη διαδικασία, από την εκπόνηση των μελετών μέχρι και την οριστική ένταξη των έργων. Στόχος είναι η αντιμετώπιση των χρονοβόρων διαδικασιών που απαιτούνται για την ένταξη, δημοπράτηση και ολοκλήρωση κατασκευής ενός έργου.
- **Αξιοποίηση προγραμμάτων τύπου LEADER** για την ήπια τουριστική ανάπτυξη, για δημιουργία τουριστικών υποδομών (φιλικών προς το περιβάλλον) και για τη μέγιστη δυνατή αξιοποίηση του φυσικού πλούτου των νησιών.
- **Πρώθηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού**.

- **Προστασία και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς των νησιών.**
- **Ανάδειξη τοπικών προϊόντων**, μέσα από τη στήριξη και την ενίσχυση των τοπικών επιχειρήσεων παραγωγής.
- **Ενεργοποίηση Συμβουλίου Νησιωτικής πολιτικής.**

Είναι σαφές πως στο δυσχερές περιβάλλον που έχει διαμορφωθεί είναι εκτός πραγματικότητας να συζητάμε για ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας στα μικρά νησιά του τόπου μας, την ώρα που οι κάτοικοί τους αντιμετωπίζουν μια σειρά προβλημάτων, που καθιστούν δυσχερέστατη την ίδια την επιβίωση τους εκεί.

Σε κάθε περίπτωση, ως Υποεπιτροπή, οφείλουμε να λάβουμε υπόψη τις παρατηρήσεις και τις προτάσεις όλων των εμπλεκόμενων φορέων, όπως παραγόντων της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και στελεχών του Επιμελητηριακού Ομίλου Ανάπτυξης Ελληνικών Νησιών και του Δικτύου Μικρών Νησιών που έκαναν λόγο στη Βουλή για την ανάγκη δια βίου επιμόρφωσης των επιχειρηματιών, μέσα από τη διοργάνωση εξειδικευμένων σεμιναρίων για τα χρηματοδοτικά εργαλεία που μπορούν να αξιοποιηθούν.

Ως επίλογο συνοψίζουμε τα εξής: Εάν δεν υπάρξει πολιτική βούληση για την αντιμετώπιση των αυξημένων προβλημάτων που αντιμετωπίζουν τα ελληνικά νησιά και, ιδιαίτερα, τα μικρά, ελλοχεύει ο κίνδυνος της εγκατάλειψής τους και από τους τελευταίους κατοίκους τους με προφανή ολέθρια αποτελέσματα. Τα μέτρα που προτείνουμε χρήζουν άμεσης υλοποίησης, ώστε να παράσχουμε ένα αποτελεσματικό πλέγμα προστασίας στους νησιώτες μας, που μέχρι σήμερα νιώθουν, απόλυτα δικαιολογημένα, αδικημένοι από την πολιτεία. Επαναλαμβάνουμε πως η ανάπτυξη των νησιών μας πρέπει να αποτελέσει **προτεραιότητα ευθύνης**, με αναγκαία προϋπόθεση τη διακομματική συναίνεση, καθώς ο εχθρός είναι κοινός: η εγκατάλειψη, η απαξίωση, η μιζέρια και η αδιαφορία.

Επιτέλους, τα οράματα πρέπει να δώσουν τη θέση τους στον ρεαλισμό. Αυτό είναι το μυστικό της επιτυχίας για την εφαρμογή μιας ολοκληρωμένης και επιτυχημένης νησιωτικής πολιτικής στην πατρίδα μας.

7. ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΕ ΟΡΕΙΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ

ΕΙΣΗΓΗΤΕΣ: ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΠΑΠΑΝΑΤΣΙΟΥ – ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΟΝΤΟΓΕΩΡΓΟΣ

Το έργο της Επιτροπής, στις συνεδριάσεις που έχουμε παρευρεθεί, κρίνεται ως σημαντικό. Μέσα από την παράθεση της θεματολογίας και κατά τη διάρκεια των διαδικασιών, αλλά και μέσω των εισηγήσεων των Βουλευτών, αναπτύχθηκαν σημαντικές προβληματικές, αλλά και προτάσεις για το μέλλον των περιοχών.

Οι ορεινές περιοχές λόγω του υψομέτρου, των καιρικών συνθηκών και του δύσβατου της περιοχής αντιμετωπίζουν, λίγο ως πολύ, τα ίδια προβλήματα. Προβλήματα που, δυστυχώς, επειδή επί σειρά ετών δεν αντιμετωπίζονται από την πολιτεία, οδήγησαν στην ερημοποίηση των χωριών και των βουνών μας και στη γήρανση του πληθυσμού τους.

Για να ξεκινήσουμε, θα πρέπει να σκεφτούμε τι εννοούμε όταν μιλάμε για την ανάπτυξη των ορεινών περιοχών. Θα είναι αυτή τουριστική, κτηνοτροφική, αγροτική, αγροτουριστική;

Οποιασδήποτε μορφής και αν είναι η ανάπτυξη, χρειάζεται νέους, δυνατούς, μορφωμένους, δημιουργικούς ανθρώπους, οι οποίοι θα ζήσουν στις περιοχές αυτές. Και για να συμβεί αυτό θα πρέπει στους νέους αυτούς ανθρώπους να δοθούν κίνητρα. Θα πρέπει να μην αισθάνονται απομονωμένοι και αποκλεισμένοι από πράγματα, τα οποία οι κάτοικοι των αστικών περιοχών τα θεωρούν στοιχειώδη.

Στοιχειώδης είναι και η ύπαρξη ασφαλούς οδικού δικτύου. Το έντονο ανάγλυφο των ορεινών περιοχών και τα καιρικά φαινόμενα είναι δύο παράγοντες που συχνά προκαλούν καταστροφές στο οδικό δίκτυο. Οι μετακινήσεις των κατοίκων, για οποιοδήποτε λόγο, πολλές φορές γίνονται αδύνατες ή επικίνδυνες για τη ζωή τους. Θα πρέπει οι ζημιές του οδικού δικτύου να αποκαθίστανται με προτεραιότητα και για τον λόγο αυτό θα πρέπει να απλουστευτεί η διαδικασία εκταμίευσης χρημάτων για την αποκατάσταση ζημιών από κακοκαιρία ή άλλα φυσικά αίτια.

Όσο όμορφο και ειδυλλιακό και αν είναι ένα χωριό, δεν μπορείς να το επισκεφτείς, πόσο μάλλον να ζήσεις σε αυτό, αν δεν υπάρχει ασφαλής πρόσβαση.

Είναι απαραίτητη η συντήρηση του υπάρχοντος οδικού δικτύου, η δημιουργία νέου οδικού δικτύου, που να συνδέει απομονωμένες περιοχές, η δημιουργία περιφερειακών δρόμων γύρω από τα χωριά, ώστε να μειώνεται η κυκλοφορία εντός τους και έτσι να μειώνεται και ο ενδεχόμενος κίνδυνος πρόκλησης ατυχημάτων.

Στοιχειώδης είναι η δυνατότητα άμεσης πρόσβασης σε Κέντρα Υγείας πλήρως στελεχωμένα, τόσο από ιατρικό προσωπικό όσο και από τεχνικό υλικό. Η άμεση ιατρική παρέμβαση είναι συχνά σωτήρια για τη ζωή και είναι σίγουρο ότι το πρώτο που σκέφτεται ένας άνθρωπος, για να πάρει την απόφαση και να εγκατασταθεί σε ένα ορεινό χωριό, είναι: «Πού θα βρω γιατρό, αν χρειαστώ για μένα ή τα παιδιά μου;».

Τα έξι χρόνια του μνημονίου οδήγησαν στην τραγική υποβάθμιση των Κέντρων Υγείας και στο κλείσιμο μεγάλου αριθμού αγροτικών ιατρείων. Με το πρόσφατα ψηφισθέν παράλληλο πρόγραμμα δίνονται μια σειρά από κίνητρα σε γιατρούς, για να υπηρετήσουν σε μειονεκτικές περιοχές.

Με τις διατάξεις αυτού του νόμου, στη Μαγνησία τοποθετήθηκαν, ήδη, στα ορεινά χωριά της Όθρυος, Ανάβρα και Βρύναινα, αγροτικοί γιατροί. Σίγουρα είναι πολλά ακόμη που πρέπει να γίνουν για τη βελτίωση των παροχών υγείας στις ορεινές και απομονωμένες περιοχές.

Στοιχειώδεις είναι να υπάρχει παιδικός σταθμός, δημοτικό σχολείο, γυμνάσιο και λύκειο σε μια μικρή σχετικά απόσταση από τον τόπο διαμονής των μαθητών. Να υπάρχουν κλειστές αθλητικές εγκαταστάσεις, καθώς η κακοκαιρία συχνά εμποδίζει την άθληση σε εξωτερικούς χώρους. Να υπάρχουν Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης και εκμάθησης ξένων γλωσσών με χαμηλά δίδακτρα για όλα τα παιδιά και για ενήλικες. Να δοθούν κίνητρα σε δασκάλους μουσικής, καλλιτεχνικών, ξένων γλωσσών, αθλητισμού, για να παραμείνουν στις ορεινές περιοχές και να διδάξουν.

Η δημιουργία των παραπάνω υποδομών είναι απαραίτητη, για να κρατήσει τους νέους ανθρώπους στα ορεινά χωριά. Η πρόσφατη οικονομική κρίση προκάλεσε ένα κύμα εξόδου των νεαρών ανθρώπων προς την επαρχία για εξεύρεση εργασίας ή για καλυτέρευση των συνθηκών διαβίωσής τους. Πολλοί από αυτούς έχουν ανώτερη ή ανώτατη εκπαίδευση, επιστρέφουν στα ορεινά χωριά των παππούδων τους, ανακαινίζουν τα παλιά σπίτια, καλλιεργούν τα παλιά κτήματα, αναδεικνύουν τις παλιές παραδόσεις ή αξιοποιούν καινοτόμες ιδέες.

Παραδοσιακοί ή σύγχρονοι ή εναλλακτικοί, αγροτουριστικοί, ξενώνες, κτηνοτροφικές και πτηνοτροφικές μονάδες, μικρά τυροκομεία, αμπέλια και οινοποιεία, μονάδες παρασκευής παραδοσιακών προϊόντων διατροφής, εργαστήρια σαπουνιών, μικρά μελισσοκομεία, παραδοσιακά ελαιολιβεύματα και μύλοι, μονάδες μεταποίησης συσκευασίας ελιάς, ελαιολάδου, αρωματικών φυτών και αιθέριων ελαίων, κέντρα ιππασίας, πεζοπορίας, ποδηλασίας, extreme sports, κ.ά., είναι παραδείγματα των δράσεων νέων ανθρώπων μεμονωμένων ή σε συνεταιρισμούς, που προσπαθούν να ζήσουν και να δημιουργήσουν στην ορεινή Ελλάδα.

Είναι υποχρέωση της πολιτείας να δώσει στους νέους αυτούς ανθρώπους τις υποδομές για μια ασφαλή διαβίωση και να διευκολύνει με κάθε τρόπο την επιχειρηματική δραστηριότητα που αναπτύσσεται. Η επιτυχία αυτών των ανθρώπων θα είναι η «μαγιά» για την αγροτική και τουριστική ανάπτυξη, που όλοι ευχόμαστε για την ορεινή Ελλάδα.

Είναι κοινή διαπίστωση από όλους ότι στις ορεινές περιοχές, οι οποίες στην πλειονότητά τους στη χώρα μας έχουν ιδιαίτερο φυσικό κάλλος, η αγροτική και η τουριστική ανάπτυξη αλληλοσυμπληρώνονται και πολύ συχνά η μια βοηθά την άλλη στο να εξελιχτεί και να βρει νέους τρόπους δράσης.

Παρόλα αυτά πιστεύω ότι ο πρωτογενής τομέας και, συνακόλουθα, ο αγροδιατροφικός τομέας είναι η βάση οποιασδήποτε άλλης ανάπτυξης.

Η αγροτική παραγωγή στις ορεινές περιοχές αντιμετωπίζει ιδιαίτερες δυσκολίες καθώς η εκμηχάνιση της είναι δύσκολη έως αδύνατη και συνεπώς όλες οι εργασίες απαιτούν περισσότερο χρόνο για να ολοκληρωθούν. Για το λόγο αυτό είναι πάγιο αίτημα όλων των αγροτών που δραστηριοποιούνται στις ορεινές περιοχές να επανυπολογιστούν οι Μονάδες Ανθρώπινης Εργασίας για τις ορεινές καλλιέργειες.

Ένα άλλο μεγάλο ζήτημα είναι η αναδιάρθρωση των καλλιεργειών. Είναι απαραίτητο οι επιστημονικοί φορείς του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων (ΥΠ.Α.Α.Τ.), σε συνεργασία με πανεπιστήμια και επιστημονικά ινστιτούτα, να προτείνουν τρόπους βελτίωσης των παραδοσιακών καλλιεργειών και υπέρβασης των προβλημάτων που υπάρχουν, καθώς και την εισαγωγή νέων ή παραδοσιακών καλλιεργειών που έχουν εκλείψει, με έμφαση στην αειφόρο ανάπτυξη, στην προστασία του περιβάλλοντος, στην ορθολογική χρήση των φυσικών πόρων, στην καινοτομία, στη μεταποίηση και στην προστιθέμενη αξία του τελικού προϊόντος που θα προκύψει.

Θα πρέπει, επιτέλους, κρατικός επίσημος φορέας να ενημερώνει ποιες καλλιέργειες και πού μπορούν να καλλιεργηθούν με ικανοποιητικές αποδόσεις και ποιοτικά χαρακτηριστικά, όπως απαιτεί το διεθνές εμπόριο. Νέες καλλιέργειες, όπως τρούφα, σμέουρα, ιπποφαές, αρώνια, αρωματικά φυτά και πολλά άλλα, έχουν, κατά καιρούς, προταθεί από ιδιωτικές εταιρίες στους αγρότες των ορεινών περιοχών για καλλιέργεια, χωρίς, όμως, να υπάρχουν επιστημονικά δεδομένα που να υποστηρίζουν μια τέτοια δράση.

Σημαντικό, επίσης, είναι να ρυθμιστεί το νομοθετικό πλαίσιο, ώστε με σχετικά γρήγορες διαδικασίες να παραχωρούνται για καλλιέργεια στους δικαιούχους

παλαιότερα καλλιεργούμενες εκτάσεις, που, λόγω εγκατάλειψης, τα προηγούμενα χρόνια είχαν δασωθεί.

Απαραίτητη είναι και η αλλαγή του κανονισμού του Οργανισμού Ελληνικών Γεωργικών Ασφαλίσεων (ΕΛ.Γ.Α.) και της Πολιτικής Σχεδίασης Εκτάκτου Ανάγκης (Π.Σ.Ε.Α.), ώστε να συμπεριλαμβάνονται οι ζημιές στις καλλιέργειες που προκαλούνται από τις ιδιαίτερες καιρικές συνθήκες που επικρατούν στο βουνό.

Ο κατακερματισμένος κλήρος δεν επιτρέπει στους αγρότες των ορεινών περιοχών να έχουν μεγάλες παραγωγές. Η ύπαρξη και η ενδυνάμωση των συνεταιρισμών, η δημιουργία νέων αγροτικών συνεταιρισμών και ομάδων παραγωγών, είναι σημαντική προϋπόθεση για την εξασφάλιση ενός αξιοπρεπούς εισοδήματος. Φωτεινό είναι το παράδειγμα του Αγροτικού Συνεταιρισμού Ζαγοράς, που φέτος κλείνει τα 100 χρόνια απρόσκοπτης και επιτυχούς λειτουργίας του.

Το χαμηλό εισόδημα των αγροτών της ορεινής Ελλάδας αναγκαστικά συμπληρώνεται και με άλλες δραστηριότητες, όπως η παροχή υπηρεσιών και ο τουρισμός. Για τον λόγο αυτό κρίνεται απαραίτητο να υπολογιστούν διαφορετικά εισοδηματικά κριτήρια, σχετικά με το εισόδημα από αγροτικές δραστηριότητες στις ορεινές περιοχές, κατά τον προσδιορισμό του «κατά κύριο επάγγελμα αγρότη».

Η ορεινή κτηνοτροφία, επίσης, έχει πολλά προβλήματα να αντιμετωπίσει. Η οριοθέτηση των βοσκοτόπων και η εκπόνηση διαχειριστικών μελετών για τους βοσκότοπους, που προβλέπονται από τον πρόσφατο νόμο για τις βοσκήσιμες γαίες, λύνουν πολλά προβλήματα του κτηνοτροφικού τομέα.

Τα κτηνοτροφικά προϊόντα της ορεινής Ελλάδας είναι εξαιρετικής ποιότητας και γεύσης. Κρίνεται απαραίτητη η δημιουργία συνεταιριστικών τυροκομείων, που θα παράγουν και θα αναδεικνύουν τα ιδιαίτερα προϊόντα της κάθε περιοχής. Κάτι τέτοιο, ενώ φαντάζει όμορφο, εν τούτοις, είναι αρκετά δύσκολο, καθώς οι κτηνοτρόφοι χρειάζονται βοήθεια σε τεχνογνωσία για όλα τα επίπεδα της οργάνωσής τους. Στο σημείο αυτό, η βοήθεια της πολιτείας, του ΕΛΓΟ ΔΗΜΗΤΡΑ και των πανεπιστημίων είναι απαραίτητη.

Επίσης, απαραίτητη είναι η παρουσία της πολιτείας στον έλεγχο του εισαγόμενου γάλακτος και στον χαρακτηρισμό και προστασία των Προϊόντων Ονομασίας Προέλευσης (Π.Ο.Π.).

Είναι πολλά αυτά που πρέπει να γίνουν, ώστε η ορεινή Ελλάδα να αποκτήσει το μέγιστο της δυναμικότητας που μπορεί να αναπτύξει. Είναι σημαντικό η πολιτική βούληση να συνδυάζεται με την καινοτομία και τη θέληση για την υπέρβαση των

εμποδίων. Είναι σημαντικό η πολιτεία, τα πανεπιστήμια και οι παραγωγοί να συνεργαστούν, ώστε να βελτιώσουν τις συνθήκες παραγωγής και πώλησης των ιδιαίτερης αξίας προϊόντων, που παράγονται στις ορεινές περιοχές.

Η Ελλάδα είναι μια πολύ όμορφη χώρα, τα βουνά της συχνά γειτονεύουν με τη θάλασσα, όπως στη Χαλκιδική, στην Πελοπόννησο, στη Μαγνησία και σε πολλά νησιά. Η βιοποικιλότητα των βουνών της είναι πλούσια και σπάνια. Το μεσογειακό της κλίμα, η πλούσια εναλλαγή των τοπίων, η αξεπέραστη φιλοξενία των κατοίκων της, ο πολιτισμός της, την έχουν κάνει ιδιαίτερα αγαπητή στους τουρίστες.

Αν και τα νησιά και οι παραθαλάσσιες περιοχές έχουν την πρώτη θέση στη ζήτηση των Ελλήνων και των ξένων τουριστών, εν τούτοις, ο ορεινός τουρισμός μπορεί με σωστή οργάνωση και προβολή να κατακτήσει την θέση που του αξίζει.

Αυτό που χρειάζεται είναι οργάνωση. Λιμάνια, σιδηρόδρομοι, αεροδρόμια, αυτοκινητόδρομοι θα πρέπει να συνδεθούν με τρόπο που να βοηθούν τη μετακίνηση προς το βουνά. Η αεροπλοϊκή διασύνδεση των ορεινών όγκων και των ορεινών λιμνών θα μπορούσε να βελτιώσει την επισκεψιμότητα των βουνών μας.

Η ενημέρωση των τουριστών σχετικά με τα καταλύματα, τα μουσεία, τις τουριστικές δραστηριότητες, τα δρομολόγια λεωφορείων, πλοίων, αεροπλάνων, θα πρέπει να διατίθεται εύκολα, αναλυτικά και αποτελεσματικά από δομές φερέγγυες και αμερόληπτες.

Είναι πολλά τα είδη τουρισμού, που μπορούν να αναπτυχθούν στις ορεινές περιοχές, αλλά είναι απαραίτητη η αποτελεσματική προβολή τους στο εξωτερικό: θρησκευτικός τουρισμός, αθλητικός τουρισμός, ιατρικός τουρισμός, περιπατητικός τουρισμός, τουρισμός υγείας, ευεξίας και αποκατάστασης.

Όλα αυτά μπορούν να πλαισιώνονται από υπηρεσίες αναψυχής, όπως χιονοδρομικά κέντρα, θερμά ή και ιαματικά λουτρά, σηματοδοτημένα μονοπάτια για πεζοπορία, δασικούς δρόμους ή μονοπάτια για ποδηλασία, πίστες αναρρίχησης, ιππασία, τοξοβολία, εξερεύνηση σπηλαίων, οινοτουριστικές επιχειρήσεις, αγροτουριστικές μονάδες, γυναικείοι συνεταιρισμοί με παραδοσιακά προϊόντα και είδη λαϊκής τέχνης, τοπικά δρώμενα και γιορτές, εστιατόρια με παραδοσιακή τοπική κουζίνα.

Η πιστοποίηση προϊόντων και υπηρεσιών υψηλής ποιότητας και γνησιότητας και με γεωγραφικά χαρακτηριστικά θα πρέπει να προχωρήσει σε όσο το δυνατόν περισσότερα τουριστικά προϊόντα.

Η αξιοποίηση των ορεινών λιμνών και φραγμάτων είναι, επίσης, μια σημαντική δράση. Στα πλαίσια της κοινωνικής εταιρικής ευθύνης της ΔΕΗ, κάποτε, θα πρέπει να υποχρεωθεί να απελευθερώσει τα τεχνητά φράγματα σε ήπια τουριστική αξιοποίηση. Μπορεί να προωθηθεί ή η δρομολόγηση μικρών σκαφών στη λίμνη για τουριστική περιήγηση ή υδροπλάνων για τη διασύνδεση όλων των ορεινών όγκων μεταξύ τους ή και με παραθαλάσσιες περιοχές. Επιπλέον, μπορούν να αναπτυχθούν ήπιες μορφές αθλητικών δραστηριοτήτων, όπως κανό, καγιάκ, και κωπηλασία.

Υπάρχουν βουνά, όπως το Πήλιο, που στους πρόποδες τους βρέχονται από θάλασσα. Τα παραθαλάσσια χωριά τους, συχνά, είναι ιδιαίτερης ομορφιάς και αποτελούν μια ανάπαυλα επαφής με τη θάλασσα στους επισκέπτες ορεινών περιοχών.

Δόκιμη είναι η δρομολόγηση μικρών σκαφών κρουαζιέρας που θα επισκέπτονται τα παραθαλάσσια χωριά και θα απολαμβάνουν τη θάλασσα και τη φιλοξενία των κατοίκων ή θα μπορούν να συνδέονται με δράσεις στον υπερκείμενο ορεινό όγκο, όπως πεζοπορία, ιππασία, αναρρίχηση, κάνιονιγκ, γευσίγνωσία κ.λπ..

Είναι σίγουρο ότι ο ορεινός τουρισμός μπορεί να αναπτυχθεί με πάρα πολλούς τρόπους και δράσεις. Όμως, ο κοινός παρανομαστής αυτών των προσπαθειών, ο οποίος που θα κρίνει την επιτυχία τους, είναι η προβολή και προώθηση του συνολικού τουριστικού προϊόντος.

Η πολιτεία θα πρέπει να αναλάβει δράση σε συνεργασία με όλους τους εμπλεκόμενους και τους τοπικούς φορείς, για να προβληθεί ευρέως ο ελληνικός ορεινός τουρισμός. Είναι σημαντικό η προβολή να φτάσει σε τέτοιο σημείο, ώστε ο τουρίστας που ετοιμάζει τις διακοπές του σε έναν ελληνικό παραθαλάσσιο προορισμό, να θέλει να επισκεφτεί και ένα βουνό της γύρω περιοχής ή οι λάτρεις του ορεινού τουρισμού να υπολογίζουν την Ελλάδα ως ένα πιθανό προορισμό τους και να την επιλέγουν ανάμεσα από άλλους.

Σε αυτό κρίνεται η επιτυχία όλων όσων συζητήσαμε σε αυτή την Επιτροπή για τον τουρισμό.

IV. Οι Εισηγήσεις κατά τη συνεδρίαση έγιναν δεκτές, κατά πλειοψηφία, και συναπαρτίζουν την Έκθεση της Υποεπιτροπής, η οποία κατατίθεται στην Επιτροπή Περιφερειών και αποτελεί συνοδό κείμενο της Έκθεσής της.

Αθήνα, 19 Οκτωβρίου 2016

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΓΑΚΗΣ
ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΥΠΟΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ΤΑ ΜΕΛΗ

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΗΓΟΥΜΕΝΙΔΗΣ
ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΘΗΒΑΙΟΣ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΜΕΪΚΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΟΡΦΙΔΗΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΠΑΗΛΙΟΥ
ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΠΑΠΑΝΑΤΣΙΟΥ
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΣΕΒΑΣΤΑΚΗΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΣΕΛΤΣΑΣ
ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΣΥΡΜΑΛΕΝΙΟΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΑΝΔΡΙΑΝΟΣ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΒΛΑΣΗΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΓΕΩΡΓΑΝΤΑΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΤΣΑΦΑΔΟΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΟΝΤΟΓΕΩΡΓΟΣ
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ
ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΚΕΓΚΕΡΟΓΛΟΥ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΔΕΛΗΣ
ΙΛΧΑΝ ΑΧΜΕΤ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΤΣΙΚΗΣ
ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ ΦΩΚΑΣ